

פרק ג' שלש השבועות

- ◆ הקדמה קח
- ◆ א. "נפלה החומה ע"י רשיון אומות העולם" קי
- ◆ ב. "בזמן פקידה אלקית בטלה החומה" קיד
- ◆ ג. "הפרת אומות העולם את שבועתם, ביטלה את כל השבועות" קכג
- ◆ ד. "עליה הדרגתית אינה כחומה" קכד
- ◆ ה. "החומה רק מסביב בבל היא" קכה
- ◆ ו. "החומה עומדת רק אלף שנה" קכה
- ◆ ז. "השבועה היא על עליה לבנות את בית המקדש" קכז
- ◆ ח. "כשיש תוקף ואומץ, אין חומה" קכז
- ◆ ט. "ענין החומה שנוי במחלוקת בגמרא" קכט
- ◆ י. "בעל השבועות רבי זירא חזר בו" קל
- ◆ יא. "הפוסקים חולקים על בעל מגילת אסתר שאין לעלות כחומה" קל
- ◆ יב. "החומה היא ענין אגדה ולא הלכה" קלב
- ◆ יג. "השבועות הינן גזירות אלקיות ולא איסור" קלד

פרק ג' שלש השבועות

בענין שלש השבועות שהשביע הקב"ה את ישראל
ותגובה לקונטרס "בירורים בענין שלא יעלו כחומה"

וידוע כי רומי הגלתנו, לכן בכל מקום שאנו בגלות רומי אנחנו, כי עוד לא הטהרנו עד היום. ודע כי אנחנו הסומכים על דעת רבותינו ז"ל חושבים כי אנו היום בגלות אדום ואין לנו עמידה ממנה עד בוא המשיח, כאשר אמר אבינו הזקן והיה כאשר תריד וגו'. (רמב"ן, מאמר הגאולה שער ג')

פריצי העם שדוחקין את השעה הניח אותם ה' לנסות את ישראל הישנם אוהבים את ה' בכל לבבם לסבול עול הגלות באהבת אביהם שבשמים.
(יעב"ץ, מגדל עוז סוף עליית הטבע)

מי שנפשו אשר בו לא ישרה הנפש ההיא תתעפל ותתחזק לחשב קיצין ולדחוק את הקץ, הודיע לו כי רבים יכשלו ויעפילו לעלות בכח ובתוקף להביא את הקץ, ושיעמדו רבים שיעפילו להעמיד חזון ולחשב קיצין וכשלא יבא בזמן הנחשב להם יצאו מן הדת, אבל וצדיק באמונתו יחיה - הצדיק אשר ישרה נפשו בו, לא תעפל נפשו רק יחיה באמונתו כי יש יום לה' וידום לה' ויתחולל לו.

(מלבי"ם, חבקוק ב, ד)

ומחוייבים אנחנו רק להזמין עצמנו להיות ראויים להיגאל, אבל לא לעורר האהבה ולדחוק הקץ בכוח.

(חתם-סופר, דרוש לז' אדר שני תקפ"ו)

◆ הקדמה

"השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ" (שיה"ש ב, ז), שלש שבועות הללו למה אחת שלא יעלו ישראל בחומה ושלא ימרדו באומות העולם ושלא ידחקו את הקץ, אמר רבי אלעזר אמר להם הקב"ה לישראל אם אתם מקיימין את השבועה מוטב, ואם לאו אני מתיר את בשרכם כצבאות וכאילות השדה (כתובות ק"א א'). והתבארו עניינים אלו בהרחבה לאמיתה של תורה בספר ויואל משה (מאמר ג' שבועות).

עוד מזמן רבותינו חכמי התלמוד הקדושים ואחריהם נמצאו תמיד אנשים שעלו לארץ ישראל, אם לקיים מצות הישיבה בה והמצוות התלויות בארץ, או לעבודת ה' במקום הקדוש ותלמוד

תורה בקדושה שאין תורה כתורת א"י, אך מעולם לא עלה על לב העולים להתיישב בארץ לשם רעיון "גאולת הארץ" או לאסוף את כל עם ישראל לארץ לעשותה ל"מדינת היהודים". הן מפני חטאינו גלינו מארצנו, ואם הקב"ה אשר יודע יצרנו וטבענו ראה לטוב לנו הגלות והפיזור לכפר על חטאינו וכן אברהם אבינו אבי החסד והרחמים בחר לבניו את הגלות (ב"ר מד, כא), א"כ מי זה יערב לשפוט אחרת?

ובמשך כל הדורות מאז החורבן חיו גדולי ישראל בחו"ל ורבים מהם אמרו לקבל עלינו עול הגלות, ורק בודדים עלו לארץ. כך למשל כתב מהר"ם מרוטנבורג, מגדולי הראשונים, כי רק מי שפרוש ונזהר מכל עוון יעלה לא"י, ולא כאותם חכמים בעיניהם הקוראים לכל היהודים לעלות לארץ בחשבם כי הוא המקום הבטוח ביותר ובאמונתם האוילית שצבא של עובדי עבירות ישמור עלינו (כל הזמן מדברים על ארץ ארץ, רוצים לעשות אותנו 'עם הארץ').

לא כן רבני "המזרחי" אשר החליטו כי הסתיימה הגלות ושוב אין מקום ראוי לקיום התורה והמצוות אלא בארץ. בקול-קורא של המזרחי נאמר "כי בארצות הגולה אי אפשר עוד לתורתנו הקדושה להתקיים במלא כחה ולמצוותיה להשתמר בעצם טהרתן" לפיכך החליטו שעל כל עם ישראל מוטל החיוב לשוב לארץ (ולמי התחברו ואת מי בחרו כמתאים למשימה זו של קיום התורה? לאותו כופר ראש הציונים אשר רצה שיתנצרו כל עמ"י ח"ו), אולם גזירת הגלות ושלוש השבועות היו מכשול בדרכם, שהרי על-פי השבועות עלינו להמתין בגלות ונאסר עלינו לשוב לארץ עד ביאת המשיח (מלבד עליה של יחידים).

תירוצים רבים נאמרו על ידיהם וניסו להשיב על דברי הויזאל-משה, כגון שהשבועות הן דברי אגדה בלבד או שברשיון האומות אין איסור וכדומה וכמו שיובא בפרק זה. בחיבור **"בירורים בענין שלא יעלו כחומה"** (מאת ר"ש אבינר משנת תש"מ ונדפס שוב בספר "הלכות משיח לרמב"ם") אסף וליקט את רוב התירוצים וכל סברת כרס שנאמרה ע"י רב ציוני כל שהוא בענין השבועות. המחבר אף הוסיף והשמיט מילים כרצונו בדברי הראשונים ואחרונים, הוציא דבריהם מהקשרם, מלבד שהתשובות סותרות אלו את אלו (אם החומה אלף שנים וסביב לבבל אז היא אינה אגדה בלבד, ואם השבועות הם גזירה ולא איסור אז מדוע צריך רשיון האומות וכדו'). הצד השווה בכל התשובות שאין בהם ממש. בפרק זה נברר את דבריו:

בהקדמה (הערה 2) כתב שהנוסח בגמרא הוא "ירחקו" ולא מדובר על פעולה מעשית.

אולם כתב העיון יעקב (הוא הגאון בעל שבות יעקב ותורת השלמים) דהלשון הראשון ("ירחקו") היה דחוק לרש"י דעל עוונם מושבעים מהר סיני ולכן פירש לשון אחר ("ידחקו") והוא עיקר. ודרכו של רש"י כשמביא שני פירושים או גרסאות האחרון עיקר, שהוא כדרך אי בעית אימא ואי נמי שבש"ס, כלומר אם תקשה כך הנה דרך מרווח יותר (עי' תוס' ביצה לה ב' ד"ה מי, ובמבוא התלמוד כללי רש"י ד"ה כשאומר רש"י אי נמי (אם לא שמסיים וראשון עיקר)). וכן כתב בספר שערי צדק (שער החצר, שער ר"צ) שהגירסא שלא ידחקו (בד') היא הנכונה כדמוכח בסוגיא ובמדרש שיה"ש, וכן בהגהות עיני שמואל (כתובות שם) שב' הגירסאות נכונות, אבל הפירוש הוא שאם לא נדחוק את הקץ נגרום בזה שהוא לא יתרחק, שכאשר ישראל אינם דוחקים את הקץ ומקבלים הגלות באהבה זה מקרב את הגאולה. ומ"מ הגירסא במדרשים ובראשונים היא "ידחקו" ואף רש"י על התורה (שמות טו, ויד וכן תהלים עח) כתב שבני אפרים מיהרו את הקץ ויצאו בחזקה, ובמהדורה קמא לכתובות (הובא בשיטמ"ק)

כתב "ואם תעוררו משמע שלא יעוררו את עצמן לילך לירושלים". ואם אסור להרבות תחנונים כ"ש שאסור פעולות מעשיות, וכן בתרגום שיה"ש כתב "דלא תזידון למיסק לארעא דכנען" ובני אפרים ובן כוזיבא נענשו כי דחקו את הקץ כמבואר במדרש רבה ובמכילתא ריש בשלח ושיהש"ר (בכ), והאם רב יהודה דחביבא ליה א"י (ברכות מג) לא היה "מגדיל ומאדיר" את התורה בא"י? ובכל זאת סבר שאסור לעלות, וכן כל גדולי הראשונים ואחרונים שהביאו את איסור השבועות. וראה שיהש"ר (בסופו) בארבע דברים נמשלה גאולתן של ישראל וכו' וכולם בעונתן לא טובים ובעונתן טובים.

◆ א. "נפלה החומה ע"י רשיון אומות העולם"

1. מה שכתב האבנ"ז שאם יותן רשות לכולם לעלות לא יהיה שבועה, זה כולל את האומה שיושבת בארץ-ישראל, ואם שאר האומות מסכימים זה לא מעלה ולא מוריד דלא שייך אצלם דין רוב. והאבנ"ז הסתמך על דברי רש"י בלבד, אולם דעת הרבה ראשונים ואחרונים שאף ברשות אסור (בעלי התוס' על התורה, פסקי ריא"ז, עקידת יצחק, אברבנאל, מהר"ל, אהבת יהונתן, מהר"ש יפה, אור-חיים הק' ועוד). וכל זה בשבועה שלא יעלו בחומה, לא על דחיקת הקץ שבזה אסור אף להרבות תחנונים בלי שום פעולה. והן היום כמעט כל האומות נגד מדינת ישראל, וכי משום שנתנו רשות לפני שישים שנה זה תקף לעולם?

מה שכתב רש"י (סוטה לו) שלא יעלו אלא ברשות, זה רק בפקידה אלוקית ע"פ נביאים וכמו שהיה בגאולת בית-שני, בענין דברי האהבת יהונתן אין בדבריו סתירה כלל, שמה שכתב בפ' עקב שילכו לא"י זה אחר ביאת המשיח כמו שכתב להדיא, והמחבר השמיט את זה והמציא סתירה כדי שיוכל להגיע למבוקשו, ויבואר להלן ב4. 2.

2. המשך-חכמה כתב בהמשך דבריו "זה תלוי בהופעת אור אלוקי לראות אשר כל העניינים הכלליים וקניינים הציבוריים יהיו על טהרת הקודש והצניעות וכמו שעשו אנשי כנה"ג" ודעתו שההיתר הוא אך ורק אם הכל נעשה בקדושה וטהרה ובהופעת אור אלוקי שמשמעותו ביאת נביא וכמו שכתב במשך-חכמה (סוף ויחי), וכל זה לא היה כלל וכלל אלא ההיפך הגמור, ודעת הרבה ראשונים ואחרונים שאף ברשות אסור.

3. אין ראיה כלל מעליית עזרא ונחמיה שם היה הכל ע"פ נביאים, וידעו שקץ גלות בבל הוא בסוף שבעים שנה כמו שניבאו ירמיהו (כט, י') ודניאל (ט, ב) ואף מלכי האומות ידעו זאת (מגילה יא ב'), וכורש שנתן רשות מלך על כל העולם (פדר"א פ"י) והיה זה על-פי נבואת ישעיהו שהתנבא עליו, ואילו בגלות אדום נסתם כל חזון והכל תלוי בתשובה, ומבואר בפרק "גאולת בית שני".

4. ארץ ישראל עדיין לא הוחזרה לישראל, מלינוי ערבים נמצאים בארץ ישראל, וגם על הר-הבית ושאר מקומות קדושים (עי' זוהר וארא ל"ב שהארץ ניתנה להם עד שתשלם זכות המילה שלהם ובס' אמת ליעקב לבעל התיבות (ב"ב ע"ג) דבזכות התשובה שעשה ניתנה לו א"י עד ימות המשיח), ודאי שלטון של רשעים אינו נחשב כיבוש כלל כי הארץ תקיא אותם. כיבוש הארץ ייעשה ע"י מלך המשיח אחר שישובו כל ישראל בתשובה כמבואר בתורה הק'. ובמדרש תהלים (מ"ז) אימתי הוא יבחר ונותן לנו את נחלתנו כשישב על כסא קדשו, ואימתי הוא יושב "ועלו מושיעים בהר ציון וגו' והיתה לה' המלוכה". וכן כתב החת"ס (תורת משה פ' עקב עה"פ ארץ זית שמן ודבש) שתחילת

כיבוש הארץ היה ביריחו עיר התמרים היינו דבש, והכיבוש השני יהיה לעתיד לבוא בביאת המשיח דכתיב ועמדו רגליו על הר הזיתים.

5. איסור השבועות הוא עד ביאת המשיח כמבואר לקמן סעיף ב', ואינו תלוי בשלטון האומות כפי שיבואר סוף סעיף א' וב'.

6. בתיקון עולם (עמ' ק"ד) מובאים דברי ר' שלמה טייכטהאל הי"ד: "והשי"ת יטע בלבנו אהבתו לתורתו הקדושה ויפקח עיני כל ישראל עד שיכירו וידעו הכל שרק בלימוד תורה"ק על דרך סתם הישן והמקובל נזכה לגאולה בב"א כמבואר בזוהר חדש שבזכות התורה יהי' הגאולה האחרונה, ובזכות זה נזכה שאור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנה במהרה לאורו אכ"ר", ממשיך דרכו האמיתי היה נכדו הגר"מ בראנסדורפר מראשי העדה החרדית.

7. להיפך בהסכמת הגר"ד חזן לספר דרישת ציון כותב מפורש: "לא בחיל ולא בכוח יגבר איש, חס ושלוה להמרות באומות העולם ומלכי חסד אשר עטרונו ברחמים גדולים או חלילה לעלות בחומות ללחום את מושל, כי אם לפלא נדר או בנדבה הרצון והשלימות הלב להשלים רצון הבורא הא-ל ית' באתערותא דלתתא במה שבידינו לעשות בעזר אלקים בסיוע מלכי החסד ורצונם הטוב והגמור", כלומר גם אם נתנו רשות אסור למרוד בהם ולעלות בחומה א"כ השבועות במקומן עומדות.

8. בספר "אם הבנים שמחה" (פרק ג' אות נ"ב) כתב על הר' בלומברג שהיה בעל-בית סוחר יער, ואין בדבריו כדי להכריע כל גדולי הראשונים והאחרונים שחששו לעוון השבועות. אין ראיה כלל מעזרא ועלית בית-שני שזה היה מפי ה' ע"י נביאיו חגי זכריה ומלאכי הוא עזרא שהיה ראוי שתנתן תורה על ידו, וע"י אנשי כנה"ג ומרדכי דניאל ונחמיה ברוח הקודש מפי ה' כמו שאמרו חז"ל בכמה מקומות, וירמיה ניבא שקץ גלות בבל לאחר שבעים שנה. גם על דבריו בענין מצוות ישוב א"י יש פירכות רבות.

9. הר' כשר מפרש את המדרשים כרצונו ללא ראיות, פירושו תמוה מאוד ולא מתקבל ובספרו טענות מגוחכות כגון שאנו בימות המשיח ומלחמת גוג ומגוג היא המלחמה המילולית באו"ם נגד הנציג הישראלי... ועי' סעיף ב' בביאור עד שתחפץ.

10. הכפתור ופרח כתב שלא יעלו ע"מ לכבוש ולא חילק. ועד היום מנסים לכבוש ומה הועיל רשיון האומות וכי משום זה לא נלחמו ולא כבשו? וכל זה בשבועה שלא יעלו בחומה, לא בדחיקת הקץ שזה אסור אף בתפילות לבד.

*. הביא כמה ראשונים הסוברים כביכול שהגאולה תהיה ברשיון האומות. אך הוציא את דברי הרמב"ן מהקשרם שהוא דיבר על אחר ביאת המשיח כמפורש בדבריו, וכן בפרשת "ישכיל עבדי" כתב שהמשיח יאמר לכל מלך שבאומות לשלח את ישראל (ואדרבה מדבריו מוכח שיש איסור בשבועות ואף אחר ביאת המשיח אסור למרוד באומות וכתרגום שיה"ש שהובא לעיל) והרי כתב (בויקרא כו,טז) דהגאולה אחרונה תהיה גאולה שלמה מעולה על כולם ולא כגאולת בית שני, וכן כוונת הרד"ק היא על אחר ביאת המשיח כמוכח בפסוק שהביא "והביאו את כל אחיכם" וזה יהיה בעל כרחם של אומות

העולם וכמו שהיה ביציאת מצרים (ועל מדרש תהלים פ"ז עה"פ אזכיר רהב וילקוט ישעיה ת"כ, ויואל משה סי' סח בביאור דברי הרמב"ן והרד"ק, וכתב הרד"ק במקומות רבים שקיבוץ גלויות הוא ע"י המשיח: ישעיה יא, יואל ד, א הושע ב, ב, מיכה ב, יב תהלים פט). **רבינו בחיי** דיבר רק על ביהמ"ק שיבנה ברשות אדום בעל כרחם כי הם החריבוהו ובפ' תולדות כתב דיהיה מעשה ה' ובנין שמים ולא דיבר שם כלל על צורת הגאולה, ואדרבה בכד הקמח (ערך נר חנוכה, סוכה) כתב קבלה בידנו שהגאולה תהיה בדומה לגאולת מצרים ועתיד הקב"ה לכפול שכרנו ולחדש ניסים ונפלאות לעיני הגוים יותר ויותר מביציאת מצרים, ובפרשת וישלח כתב שאסור לנו להילחם באומות שנאמר השבעתי אתכם וכו' (ומלבד כל זה מבואר בחז"ל דהגאולה האחרונה תהיה שונה מכל הגאולות הקודמות ותהיה ע"י הקב"ה לבדו (תנחומא אחרי י"ח)).

האברבנאל כתב שה' בעצמו ישיב שבותנו ולא תהיה כפקידת בית-שני ששבו ישראל לאדמתם ברשיון כורש מלך פרס ומצותו (משמיע ישועה, מבשר שני, נבואה ג') וכן בישעיה (לה, ג) כתב דלא תהיה עליתם לירושלים כעולי בבל שעלו ברשיון כורש כי אלה פדויי ה' יהיו ולא פדויי ב", וכן כתב בזכריה (ב, יד). גם מה שהביא בשם **רס"ג** אינו נכון, שהוא כתב שהעמים יבנו רק חומות ביהמ"ק ודיבר שם על אחר ביאת המשיח כאשר כל האומות ישתעבדו לישראל ויבנו החומות בעל כרחם.

בספר 'עבודה תמה' ו'מגדל דוד' משיגים וסותרים כל דברי **הר"צ קאלישר**, פאת השולחן תלמיד **הגר"א** פסק את השבועות להלכה (בית ישראל ס"ק י"ד), **החפץ חיים** כתב "הנהגת עם ישראל לא ככל העכו"ם שעלייתן הוא בדרך הטבע מעט מעט, אבל ישראל אינם כן שמתחילתן ועד סופן הם בהנהגה אחרת" (שם עולם פי"ד) וודאי שלא התכוון שהגאולה האחרונה תהיה בדרך הטבע בלבד דבחז"ל מבואר שתהיה ניסית וע"י הקב"ה בלבד, אלא רק הביא שהיו גאולות כאלה בעבר.

החפץ-חיים, המשך-חכמה והרבה גדולים תמכו רק בישוב הארץ בקדושה וטהרה, כמובן לא בציונות שזה ההיפך הגמור, הם סברו שאנו בעקבתא דמשיחא וכתוצאה מכך קראו להתחזק בתורה ויראת שמים (לא כאותם שהעמידו את כל התורה והגאולה על ישוב א"י וסוברים שבאתחלתא דגאולה התורה השתנתה ומותר להתחבר לרשעים ולהחניף ולהלל אותם ח"ו), ולא דיברו כלל על הקמת שלטון ומדינה וכל שכן כזה של פורקי עול הנלחמים בתורה שהם רק המעכבים את הגאולה. חלק מגדולי ישראל שמחו בהצהרת בלפור כיון דאז תתאפשר עלית יחידים לא"י, או שראו בכך סימן לביאת המשיח ואז יוכלו לעלות כולם לא"י ע"פ נביא.

החפץ חיים אמנם שמח בתחילה בהצהרת בלפור אבל היה אומר שמתירא כי החפשים לא יקלקלו בבואם שם (כפי שאכן קרה) ואמנם כששמע על השמחה שפשטה בבתי ישראל פרץ בבכי ואמר לשמחה מה זו עושה? הכל שמחים בהצהרה הזאת ורואים בה כעין גאולה והם מסתפקים במועט ולא מחכים ליותר (ח"ח עה"ת עמ' צט), והעיד בנו ששמחתו ערבה ומבוכתו גדלה מהיום שהמשכילים שנזאי נפשו החלו ליקח חבל בשמחתנו ויסדו חברת חובבי-ציון ונהיו למנהלי התנועה ואמר "וכי מאלה יכול לצאת משהו טוב ושישרה שכינה במעשי ידיהם?" ובפרט אחר שאותם רשעים ופורקי עול ונשואי נשים נכריות יסדו קונגרס וחקקו חוקי מדינת ישראל ושם נתבטא מפורש חופש הדת, ויסדו בתי ספר לכפירה וכו' ושלחו נואמים לאסוף כספים לבנין הארץ ודרכם היה ללגלג על ביאת המשיח ועל חכמי התורה שבדור, והח"ח היה מונע מכל לומדי התורה

שלא ילכו בדרך איתם (תולדות חיי עמ' ס-סד), ומה שזירז את לימוד סדר קדשים בישיבות היה לו טעם עמוק בזה והיינו להלחם נגד תנועת הציונות שנתחדשה והתפשטה בימים ההם, כיון שראה שהציונות מכחשת את האמונה בביאת המשיח והגאולה השלימה ע"י הקב"ה (במחיצת רבינו עמ' ל"א מרבי יעקב קמינצקי זצ"ל), ובאותו הזמן פירסם בעיתונים מאמר גדול נגד הציונים שאמרו שאפשר לעלות לא"י וע"י זה להקרא יהודים גם בלי קיום התורה, וכל קיום אומתנו הוא רק בקיום התורה והמצוות, וזה לא תלוי לא בארץ ולא בשפה, ואדרבה אם ח"ו לא ישמרו את המצוות הארץ תקיא אותם כמבואר בתורה (קיצור תולדות חיי עמ' סה). ובח"ח עה"ת פ' דברים כתב לא לעמוד נגד האומות אפי' בשעה שמתגרות בנו, אלא עלינו ללכת בעקבות יעקב אבינו. וראה דברי הגר"ח מברסק על הצהרת בלפור בהקדמה לספר.

הגרי"ח זוננפלד כשנשאל למה לא מפרסם כרוז שכל יהודי יעלה ארצה ויקיים מצוות ישוב הארץ השיב שמצוות מילה היא המצווה הכי חשובה ומ"מ במתו אחיו מחמת מילה דוחין מילה, וכן כאן במצוה זו רבים מתו מיתה רוחנית ולא נוכל להכריז על מצוה זו (תשובות והנהגות ח"ד שכ"ז) עוד אמר שהקב"ה הגלנו מפני חטאינו והגלות היא בית החולים של עם ישראל ולא יתכן שנקח בידינו שלטון בארצנו לפני שתשלם רפואתנו, ואם נחפז לצאת מבית החולים אזי סכנה עולמית מרחפת עלינו ח"ו, והקב"ה הבטיחנו שהוא בעצמו יתן ויוריש לנו את הארץ ולא שאנו בעצמנו ניקח אותה בזרוע (מרא דארעא עמ' קמה).

דעת **האבנ"ז** על הציונות הובאה באגרות שפירין (ס' פ'), אפס בלתך גואלנו (עמ' תלא), הפלס (תרס"ה עמ' 133), והעיד תלמידו הגאון ר' מיכאל אליעזר פאהרשלגר שהאבנ"ז היה הראשון מגאוני וצדיקי פולין שהרעיש נגד הציונות והיה בדעתו להחרים ולהבדיל מכלל ישראל, וכידוע פסק בשו"ת (י"ד ס' תנ"ד) שמצוות ישיבת א"י היא רק לצדיקים או בכפוף להם, ואם לא אין נחת רוח בבוא לא"י. וכן כתב שלמומרים אין חלק בא"י ודינו כנכרי ועושה יי"נ ופשוט שיש בו לאו של לא יחטאו אותו לי ואסור לדור בא"י (י"ד ס' קכו).

מה שהביא מהמדרש פ' תולדות, לא מוזכר שם כלל שנתן רשות לעלות לארץ אלא רק שנתנו רשות לבנות ביהמ"ק "גזרה מלכות הרשעה שיבנה ביהמ"ק" ור' יהושע השקיט את הציבור שלא ימרדו במלכות, ואדרבה זה דבר טוב וגדול ולמה קראו לזה גזירה ממלכות הרשעה? עי' ויואל משה מאמר ג' שבועות ס' (נט-ס') מה שכתב בזה, ובס' אלה מסעי למהר"ם חאגיז (עמ' י"ט), ומלבי"ם דניאל י"ב עה"פ ומעת הוסר התמיד, שנתן הקיסר רשות לבנות ביהמ"ק ונתבטל מן השמים, ועי' תוספתא (ע"ז א, ג) והתבאר באריכות בפרק "בית-המקדש השלישי".

החומה אינה שלטון הגוים על ארצנו שהרי בגלות בבל היתה הארץ שוממה ולא עבר איש ביהודה חמישים ושתים שנה (יומא נד א') ואעפ"כ הוזהרו לא לעלות בחומה, וכן כתב המהר"ל (חי' אגדות כתובות עמ' קסג) דטעם השבועות שלא יהיה ביטול לגלות ואינו תלוי בשלטון הגוים על הארץ, וכבר כתב הרמב"ן במאמר הגאולה דהגלות עד ביאת המשיח, וכן כתב אוה"ח דהשבועה היא כדי שתהיה הארץ שממה וערים חרבות כדי שאז תרצה הארץ וכו' (וכן כתב בדברים לב, מג), ומובן שאינו תלוי כלל בשלטון הגוים, שהרי מפני חטאינו גלינו מארצנו והחומה היא מחיצה בגלל העוונות ולא מתבטלת אלא בחזרה בתשובה ועל פי פקודה אלוקית ע"י נביאים (ועי' יג. 4 באריכות).

ומה שכתב כדין הנודר שלא להכנס לבית שכשנפל הבית אינו צריך התרת נדרו, זה אינו שייך לעניין, דהשבעה לא היתה על שלטון הגוים אלא שלא לעלות לארץ ואפי' היא שוממה, וכתב הריטב"א (קידושין ה' א') דבאומר קרקע זה מיתסרא אפי' אחר נפילת הבית, ודעת הרשב"א וריטב"א (גיטין כב) דאף הנודר מ"בית זה" אם נפל אסור ליכנס בו ואף בקרקעו אסור שכניסת קרקע אסור עליה והארץ לעולם עומדת.

◆ ב. "בזמן פקידה אלקית בטלה החומה"

בזהר הקדוש (שמות ט' ע"א) מבואר שהשבעות הן עד ביאת המשיח ורק כאשר יתעוררו הניסים הגדולים כימי צאתך מארץ מצרים אז תתעורר האהבה, וכן בתיקוני זוהר (תיקון כ"ו) וביאור הגר"א שעד שתחפץ הוא רק בביאת המשיח שיבא בזכות התורה ומוזהרין שלא לדחוק את הקץ, וכן בתרגום שיה"ש (ח"ד) שהמשיח עצמו ישביע שלא לצאת מהגלות ולמרוד בחילות גוג ומגוג (ועי' שם זיג-יד), ובמדרש זוטא שיה"ש (פ"ב) "עד שתשמעו קול מן השמים", א"כ איסור השבעות הוא עד ביאת המשיח, ואינו תלוי כלל ברשיון האומות או שאר דברים. וכן מבואר ברמח"ל (תקטו תפילות שנ"ט) שהשבעות הן עד שיתחברו נצח והוד שהם שני המשיחים, וכן שם (ק"י) שלא לעורר האהבה עד שיצליחו כל התיקונים ביד מלך המשיח, ושם (שרי"א) לא לדחוק הקץ עד שיתפרש טמא מן המקדש ועד שנשלמת ההבדלה בין טוב לרע כי השבעה היא בשם צב-אות ובשם זה נאמר ומבדיל בין יום ובין לילה ה' צב-אות שמו, ובאדיר במרום (עמ' תסה) כי כל האהבה בא רק בסוד התורה, וזה סוד אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ שהוא סוד וחפץ ה' בידו יצלח שנאמר למשה (וכדברי הגר"א לעיל).

ובמדרש שיה"ש"ר (ב"ט) "עד שתחפץ" עד שנעשה חפצו של זקן, ופירש המתנות כהונה: שצריכין אנו להשתעבד תחת יד עשו בעוד הזכות קיים שכר המאכל שהאכיל עשו את יצחק, וזהו עד שתחפץ (וכן הוא ברש"י ישעיה כז,יא וברמב"ם באגרת תימן). והרמב"ן כתב שהוא עד שיכלו עוונותיהן של ישראל בגלות (ספר האמונה והבטחון פ"ט), וכן הרוקח כתב דזה עד ביאת המשיח (ונתן רמז "האהבה עד שתחפץ" בגימט' עד שיבא לקץ המשיח), והפני יהושע כתב עד שתהיה פקידה גמורה וישובו כלי המקדש מבבל וישראל לאדמתן, וכן במדרש שיה"ש"ר (ב"ח) ביפה תואר ומתנות כהונה שם דזה עד ביאת המשיח, וכן באהבת יהונתן (פ' ויצא עה"פ ובנביא העלה) שהשבעות הם עד ביאת נביא, ובפ' ואתחנן שלא ילכו לא"י עד שימלא כל הארץ דעה את ה' וזה הזמן האמיתי ובפ' עקב כתב כשיבוער יצה"ר מן הארץ, וכן כתב האלשיך הק' שלא יעוררו את האהבה עד שתחפץ כנס"י לעשות תשובה גמורה מאהבה, וכן כתב החיד"א (נחל אשכול שיה"ש זי) עד שתחפץ כנסת ישראל ותשוב בתשובה, ובמשך-חכמה (פ' ויחי) "הנה למדם כי לא יעלו בחומה עד בא נביא מהשי"ת ויאמר פקד פקדתי", ועי' בדברי היעב"ץ לקמן סעיף יא.8.

ודי בזה כדי לדחות כל מה שכתב בסעיף זה, דהמחבר לא הביא שום ראיה לדבריו מחז"ל והראשונים, רק כמה אחרונים שפירש דבריהם כרצונם.

1. "רשיון אומות העולם הוא פקידה ואין חומה"

1. לא היה רשיון מלא של האומות ולא של האומה שישבה בארץ, גם לדעת האבנ"ז אין זה נחשב רשיון אומות העולם, וזו אינה פקידה כמו של כורש כלל שהיא היתה ע"פ נביאים, ראה לעיל א.3.

2. מה שכתב הגר"א שתהיה פקידה כמו בבית שני בימי כורש, הרי כתב דזה יהיה ע"י המשיח שיתגלה בתשרי ויתכסה ו' חדשים עד ניסן ואז יגאלו ברחמים גדולים, וכן "שכח" להעתיק מה שכתב הגר"א שבפקידה ראשונה לא יצאו (מובא באבן שלמה יא,י בהערה, ומעין זה כתב החסל"א מעין ה' נהר לח) ומובן שאין מכאן ראיה דהרי הגר"א דיבר על פקידה שתהיה ע"י המשיח שהוא נביא, והמחבר שהשמיט כל זה התכוון לטעון שהצהרת בלפור והסכמת האו"ם היא הפקידה.

3. כבר הוכח שגדולי ישראל שהביא לעיל אינם סוברים כלל שתהיה גאולה טבעית ברשיון האומות, ומכל מקום הפקידה של ימינו אינה כלל כפקידה שהיתה בימי כורש שם היה הכל ע"פ נביאים, ובהנהגתם של גדולי התורה.

2. "התעוררות האומה לשוב אל ארצה היא פקידה שמבטלת את החומה"

דבר זה אין לו שום בסיס ויסוד, האהבה לא תלויה בארץ ישראל שהרי גם בני אפרים והמעפילים התעוררו לשוב אל הארץ במסירות נפש ובכל זאת נענשו כי דחקו את הקץ. ואדרבה כתבו גדולי ישראל לקבל עלינו עול הגלות באהבת אבינו שבשמיים.

ובאהבת יונתן (פ' ואתחנן) כתב שאפילו יתקבצו כל העם בא"י שמא אין זה רק שעת רצון ושמא יגרמו העוונות ויגלו שוב, ומבואר במקומות רבים שהמשיח יקבץ את ישראל (בר"ר צח,ט, שיהש"ר בא, רמב"ם הל' מלכים יא,א, רמב"ן במדבר כד,יז ועוד, ע"י בפרק "גאולה בדרך הטבע" סעיף ח'), וע"י בתיקוני זוה"ק (תיקון כו) שהאהבה תתעורר רק בביאת רעיא מהימנא. והציונות אינה אהבת הארץ אלא להיפך רצו להקים מדינה ככל הגוים ומילאו את הארץ בטומאה כפירה וחילולי שבת ומאריכים את הגלות.

2. דברי הכוזרי הם על ביהמ"ק וירושלים והתעוררות "אהבה למקום הקדוש הזה" ולא דיבר כלל על עליה לא"י, ובמאמר ג' אות עג כתב שהמשיח יחבר את ישראל לירושלים, ובמאמר ד' אות כ"ג כתב שאילו היינו סובלים הגלות בהכנעה לא היינו מתעכבים בגלות ויש בגלות סוד וחכמה לזכך הלב שיחול בו הענין האלקי וכו', ובמאמר א' קיג-קטו שאם היינו סובלים הגלות והדלות והכניעה לשם האלקים היינו לפאר הדור ומקרבים הישועה.

3. המהרש"א לא הזכיר כלל ישוב הארץ והמחבר הכניס זאת בדבריו, רק כתב: רצו עבדיך בגלות המר את אבניה ועפרה ולא כדור המדבר, והגאולה תבוא "כי בא מועד", ולא דיבר כלל על השבועות ושהחומה מתבטלת, ואדרבה מדבריו משמע שצריך לחכות לרחמי שמים. ובשבת קי"ט בדברים המעכבים את בנין ביהמ"ק לא הזכיר כלל עליה לא"י, ובברכות נח: ד"ה ברוך כתב דבזמן שביהמ"ק חרב אין זה מקרי בתי ישראל בשובו, וע"ע מהרש"א מנחות פז. ד"ה מאי אמרי, שפת אמת חנוכה תר"מ בשם מהרש"א שגאולתנו תהיה בזכות תפילה. גם רב יהודה דחביבא

ליה א"י ולא עלה על דעתו שע"י ישוב הארץ תבוא הגאולה, וכן במגילה כ"ט מבואר ש"רצו עבדיך" זה בגלות, בבית הכנסת דשף ויתיב.

4. המחבר השמיט המשך דברי האור-החיים "גולים מעל שולחן אביהם" והוא על דרך מה שאמרו חז"ל "אוי לבנים שגלו מעל שולחן אביהם" (ברכות ג') ולא מדובר על גלות מא"י שהרי כל גלות יוון היתה בא"י (וכן כיום גלות הערב-רב) והמחבר שהשמיט המשך דבריו הבין בעצמו שאוה"ח התכוון לדבר אחר, וכל דבריו שם הם בענין בית המקדש (לא על א"י) וכמו שסיים "ומהם יבקש עלבון הבית", ומה שיביא את הגאולה הוא תורה ומעשים טובים וכמו שכתב "עד אשר ייטיבו מעשיהם" וגם בפסוק הבא כתב שהיסורין והגלות הם תיקון האומה להכשירה.

כוונת האור-החיים הקדוש שהגאולה תבוא כאשר בני ישראל ירצו וישתוקקו ויתפללו על הגאולה השלימה ובנין בית המקדש וכמו שאמרו חז"ל, אין מראין סימן גאולה לישראל עד שיבקשו מלכות שמים ומלכות בית דוד ובנין ביהמ"ק (ילקוט שמואל ק"ו, רש"י הושע גה), וכמו שכתב הרמב"ן (פרשת ישכיל עבדי) שישראל בגלותם ישימו כל כוונתם בעסקי העוה"ז וראוי להם להיות בוכים ומתפללים לפני ה' יומם ולילה שיכפר עוון ישראל ויחיש הגאולה כי המשיח יבוא מיד בתשובה.

ולא כמו שמנסים לסלף את כוונתו שע"י עליה לא"י תבוא הגאולה, שהרי פסק כדעת רש"י שאין מצוה מן התורה לעלות לא"י (במדבר לגנג), וכתב שהגלות הרביעית תלויה רק בתורה ואין הגואל חפץ לגאול עם בטלנים מן התורה (שמות כז, ב' בשם הזהר) ובזכות עסק התורה יהיו נגאלים, וכאשר ישובו לתורה יקבצם ה' ויביאם לארץ (דברים לו, ובלי תורה אין חשק לארץ בישיבתם בה (ויקרא כומג), ואם לא מקיימים מצוות אז נתינת א"י היא לקללה ח"ו (דברים יא, כו) ולא הזכיר כלל עליה לא"י שבדרך זו תבוא הגאולה, ואדרבה כתב מי שאינו רוצה לקבל גזירת המלך ולסבול עול הגלות הרי זו מידת עשו הרשע (שמות א,א) והזהיר שלא יעלו בכח לא"י (ויקרא כולג) ושלא לדחוק את השעה גם אם יסבלו יסורין (ראשל"צ שיה"ש בז), וכן כתב שבזכות הישיבה בגלות יתעוררו רחמי ה' בראות עם עליון בני מלכים שפלים ביד אויביהם וזה מביא לכך שה' ישמור עלינו מכל אויבינו (ויקרא כומד).

5. אין ספק שהימים ימי עקבתא דמשיחא, אך כתבו הראשונים שהגלות עד ביאת המשיח (דבר"ר א', רמב"ן ספר הגאולה, רס"ג, רש"י סנה' צז ד"ה שני ועוד, עי' בפרק "אתחלתא דגאולה" סעיף א').

6. הנה כתב הנצי"ב במכתב שאין דעתו נוחה מהספר דרישת ציון כי נוסד על אור מתעה וגם המקרא שבתחילת הגאולה של "ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו" לא החל להתקיים כלל ושאר אדם יודע סדר הגאולה העתידה אשר תהיה בנפלאות גדולות, ובזמן הזה שיש גזירות רבות אסור להזכיר רעיון של גאולה בענין ישוב הארץ וחלילה להראות בעסק הישוב סימני גאולה, ואין לדבר בזה רק לחכות בלב ולהאמין לגאולה (אגרות הנצי"ב, אגרת ק"ז, ב"ב תשס"ג) וכאשר שמע שמתיישובי הארץ אינם שומרים שבת ושמיטה אשר על זה גלינו מארצנו כתב שאם לא יתוקן הדבר אינו רוצה לשלוח אצבע בענין זה של ישוב הארץ (מכתב מכ"ג כסלו תרמ"ח), ובשו"ת משיב דבר סי' ט' דחלילה להתחבר עם מחללי שבת בשום דבר השייך לעבודת ה'.

ר' הלל מקלאמייא כתב: מה שחשש פרעה "והיה כי תקראנה מלחמה" היה רק מהכופרים, אבל מהיראים והצדיקים לא חשש כלל שהרי מצות ה' ודברי הנביאים יקר בעיניהם ומאחר שמושבעים שלא ימרדו ולא יעלו בחומה בודאי לא יעברו על אזהרה זו, (למרות שיש סברא יותר לירא מהיראים שימרדו מאהבת ארצם ומשיחם, אך לא כן הוא וכו') כי כאשר יבוא משיח צדקנו לא תהיה גאולתן וישועתן ע"י ב"ו ותשועת אדם (ספר משכיל אל דל ח"ד כלל ג' פרט ד') ועי' בדבריו שהובאו לעיל בפרק ב' סעיף י"ב).

בספר **שבילי אמונה** כתב שיבואו הרבה תופסי תורה וחסידים ואנשי מעשה לא"י וה' ישמע שועתם ויקרב קץ הגאולה (מובא בס' טעמי המנהגים עמ' תעד) כלומר בזכות התפילה תקרב הגאולה, והמחבר השמיט זה, גם השמיט שיבואו יראי ה' וצדיקים דוקא.

במגיד מישרים משמע שע"י הכיסופין והסיפורים בשבחה יכניס ה' את עמו לא"י וזה יהיה ע"י המשיח ואליהו הנביא, ולא משמע שיעלו בעצמם ובכוח.

מה שכתב שלשוב לא"י תשובה היא - אין לזה שום מקור בתורה ובחז"ל (גם המחבר לא הביא ראיה לדבריו רק מכמה רבנים ציונים) ואיך לא יחששו לגילוי פנים בתורה שלא כהלכה, ובמקומות רבים בתורה נביאים וחז"ל מבואר שרק ע"י תשובה תורה ותפילות ומעשים טובים יקרבו את הגאולה ואז ממילא יביאם ה' לארץ.

באהבת יונתן כתב שאף ברשות כל האומות אסור לעלות, ומה שכתב בהפטרות בלק זה במלחמת גוג ומגוג אחר ביאת המשיח כמבואר בדבריו (ולא אמר שישבו לארץ רק שלא יעזבו אותה, גם כתב שלא יעזבו את ה' שהוא קיום כל המצוות), גם ביערות דבש בכל הדרושים והמוסרים על התשובה לא הזכיר אף לא ברמז שתשובה היא לשוב לא"י. גם כתב בפ' עקב שהעולים עם עזרא עשו תשובה והתביישו בחטאם וא"כ למה היו צריכין לזה, די להם שבאו לא"י? גם המעפילים ובני אפרים התעוררו לשוב לארץ ובכל זאת נענשו. ועי' בפני יהושע (כתובות קי"א) ובשפת אמת למהר"ם חאגיז על הנכנסים לארץ ללא שמירת מצוות, והרבה ראשונים הזהירו לזהר בה מכל חטא והרמב"ן כתב שהחוטא בה הוא מורד בפלטין של מלך, ומפני חטאינו גלינו מארצנו ושיבה לא"י בלי לשוב מהחטאים אינה כלום.

ב3. "הופעת הקץ המגולה היא פקידה"

בגמ' בסנהדרין ישנם סימנים נוספים של הגאולה אשר המחבר בחר להתעלם מהם: אין שחר לאדם ובהמה, לא תהיה עבודת אדמה, תכלה מלכות הזלה (לא יהיה לישראל שום שלטון), יכלו גסי הרוח השופטים והשוטרים, מלכות רומי תשלוט על ישראל ועל כל העולם תשעה חודשים, והרמב"ם באיגרת תימן שתחזור הנבואה ותשוב הסנהדרין לפני ביאת המשיח, והרד"ק כתב שרוב העם ישובו בתשובה כשיראו סימני הגאולה (ומפורש בתורה שישבו בתשובה בגלות ורק אח"כ יהיה קיבוץ גליות וכן כתב הרמב"ם), האם כל זה התקיים?

והמהרש"א (סוף כתובות) כתב שהקץ המגולה הוא כאשר כל אילני סרק שבא"י יתנו פירות, וישנן ראיות רבות מחז"ל וראשונים שהקץ המגולה הוא רק בביאת המשיח, ואין זה תלוי כלל ב"שובה החקלאי" של א"י אלא דבר ניסי (וכ"ש אם לא מקיימים מצוות התלויות בארץ ומחללים את

קדושת הארץ והשביעית ומרחיקים בזה את הגאולה, ע"י מדרש שוחר טוב פ"ה רצית ה' ארצך), ע"י בפרק "הקץ המגולה" שם מבואר באריכות שהוא יתקיים רק בביאת המשיח ויהיה דבר ניסי ואינו תלוי בחקלאות ועבודת אדמה.

הפסיקתא שהביא אינה קיימת כלל מלבד בדמיונו של מחבר "יוסף חן" (אחד מחובבני ציון) אשר המציא מדרשים וכתבם בשם חז"ל, וכן בילקוט שמואל (ק"ו) כתוב ביהמ"ק ולא הארץ, ע"י הושע (ג, ה) ברש"י ורד"ק אברבנאל ומלבי"ם וכן ב"י (או"ח קפ"ח ג') בשם שבה"ל, בכל המקומות הגירסא היא ביהמ"ק ולא א"י. (ואדרבה מי ששמח במדינה שחוקיה מנוגדים לתורה ודאי אין זה נחשב שמבקש מלכות שמים), ומחבר ספר יוסף חן בדה ושינה את דברי המדרשים והראשונים (ראה הפלס תרס"ה עמ' 151 והלאה), ומפורש אמרו חז"ל ג' דברים מאסו וזה בא ומוסיף עליהם עוד אחד, ונראה שבחר בפסיקתא כיון דאינה מצויה אצל כל אדם והרצאה לשקר ירחיק עדותו.

מה שהביא **מרש"י**, המשך הפסוק הוא "ולשבי פשע ביעקב" ע"י יומא (פ"ו ב') גדולה תשובה שמביאה את הגאולה, ומלבד זה ציון אינה א"י אלא ביהמ"ק. ומה שהביא **משבילי אמונה** ע"י לעיל ב. 6.

בספר **חרדים** על התורה (פ' וישלח) כתב שהשביע הקב"ה את ישראל שלא ימרדו באומות אלא יסבלו הגלות ויכבדו אותם כעבד אל אדוניו, וכן הזהיר מאוד על אלו הבאים ולא שמים על לב שהם בהיכל מלך. גם לא מנה מצות ישוב א"י כמצוה מן התורה ובמצות התשובה סוף פ"ב הביא מעשה מהב"י ועוד חכמים שגירשו מא"י עובר עבירות.

במהרש"א לא מוזכר כלל מה שכתב בשמו, רק כתב שירושלים היא קיומו וישובו של א"י, ולא דיבר כלל על הקץ המגולה או פקידה, ואין משם שום ראיה. ומה שרצה להוכיח שישוב של ארבעים אלף הוא פקידה, אין זה ראיה כלל, דבימי עזרא היתה הפקידה ע"י נביאים, ואינו תלוי במספר האנשים.

בספר עיר מקלט **להרב דוד לידא** לא מנה מצות ישוב א"י, וכתבו הראשונים שכיבוש הארץ יעשה ע"י מלך המשיח (ע"י רש"י סוף פ' עקב "עשיתם מה שעליכם אף אני אעשה מה שעלי" ומדרש תהלים מ"ז), ומ"מ מה שכתבו כמה גדולים דבניין הארץ הוא סימן לגאולה, דיברו רק ביראי ה' ולא בפורקי עול כופרים ומחללי שבתות אשר מטמאים את הארץ ומאריכים גלותנו, ובנין נערים סתירה.

ר' אליהו גוטמאכר כתב שצריכין להיות עובדי אדמה בא"י כדי לקיים מצוות שמיטה ושאר מצוות התלויות בארץ ולקרב הגאולה, אך נהפוך הוא בעו"ה ע"י שנתרבו עובדי האדמה נתרבו מחללי השמיטה העוברים על שאר מצוות התלויות בארץ ומאריכים את הגלות, ואילו היה רואה מה שנעשה עכשיו אין ספק שהיה צועק נגד הרעיון הזה, ובס' סוכת שלם בסופו נדפס אגרת ממנו שכתב רק לשלוח מעות לא"י להחזיק שם בימ"ד שיעסקו שם בתוה"ק ולא הזכיר כלל מעבודת אדמה, ובמכתב הנדפס בס' נפש חיה כתב בעצמו שנתבטל הרעיון הזה ע"י הצדיקים היותר גדולים (ויו"מ א"י סי' קח), וע"י פרק "גאולה בדרך הטבע" סעיף ב'.

מה שהביא מספר **ישן נושן** (שאין ידוע מי חיברו ואם הוא בר סמכא) שתבוטל חומה של ברזל, מי גילה למחבר שהמדובר הוא על איסור השבועות, נראה יותר שהתכוון למה שאמרו בגמ' מיום

שחרב ביהמ"ק נפסקה חומה של ברזל בין ישראל לאביהם שבשמים (ברכות לב ב') ומ"מ זה תלוי בבנין ביהמ"ק, וספר שיר השירים ישן נושן גם הוא והגמ' בכתובות נאמנת עלינו יותר. מה שהביא מרצ"ה קלישר שסיבת הגאולה תהיה ע"י ארץ נושבת הרי אין לזה מקור בתורה וחז"ל ותפס את הטפל והניח את העיקר שהוא תורה ותשובה שהם יביאו את הגאולה כמבואר בדברי חז"ל במקומות רבים.

בענין ספר קול התור בשם הגר"א יבואר לקמן סעיף 55 שאינו ספר נאמן ואינו מהגר"א. הח"ח היה אומר שמתירא כי החפשים לא יקלקלו בבואם שם (כפי שאכן קרה) ואמר "וכי מאלה יכול לצאת משהו טוב ושישרה שכינה במעשי ידיהם" עי' לעיל סעיף א'. הערה 95: בכרוז מופיעים רק 49 רבנים מירושלים, גדולי הדור לא חתומים שם, הרבה רבנים מטעם והשאר אינם ידועים, גם כידוע הכרוז שונה לאחר מכן, עי' בפרק "המדינה כהתקיימות חזון הגאולה" (סעיף ז' בסופו).

4. "זוועות הגלות הן פקידה ואין חומה"

1. כתב הרמב"ם בסוף מאמר קידוש ה' שמיום שגלו אבותינו לא פסק מהם שמד, ואעפ"כ כתב באיגרת תימן להזהיר את העם שלא יתעוררו קודם הזמן מטעם השבועות, וכתב "יש עלינו לשמוח במה שנסבול ונשא מן אבידת הממון והגלות והפסד עניינינו שכל זה לתפארת היא לנו נגד בוראנו וכבוד גדול וחשוב כקרבן על גבי המזבח" ועוד כתב שהסכמנו כולנו גדולים וקטנים לסבול את שעבוד ישמעאל. ובמכילתא דרשב"י פ"ג ששיעבוד מצרים היה קשה מכל שעבוד שבעולם ואעפ"כ נענשו בני אפרים שדחקו את הקץ ויצאו קודם הזמן, וכן בבבל היה שיעבוד קשה ובכל זאת סברו רב יהודה ור' זירא את איסור השבועות, ורבנו בחיי (כד הקמח, נר חנוכה וכן שמות א') כתב כשאנחנו בגלות ראוי לנו לסבול הצרות המתרגשות עלינו ולהתפלל להקב"ה שיתן לנו כח לסבלן ושיהיה בטחוננו בו שהכל לטובתנו וכו', ובמהר"ל שאף אם ירצו להמית אותם בעיני קשה לא יצאו (נ"י פכ"ד), וכן כתב האברבנאל שאברהם ראה אורך הגלות וצרותיו העצומות וחשש אולי בניו יתעוררו לצאת מהגלות קודם זמנו כאשר עשו בני אפרים שנבהלו נחפזו לצאת מגלות מצרים קודם הקץ ואף ה' חרה בהם (ישועות משיחו ח"א), ואור החיים כתב "מזהירים שלא ידחקו השעה הגם שיסבלו היסורין" (ראשל"צ על שה"ש בז), ובזוהר ויקהל קצח ב' "וסבלו תבירו דגלותא על קודשא בריך הוא ובגין כך זכו לפורקנין ולנסין ולאתוון סגיאין" וכו', ועי' סעיף ג' מש"כ בשם הרמב"ן הראב"ד והרוקח, וקב-הישר (פצ"ד) שצריך כל בר ישראל לקבל עליו עול הגלות באהבה ובחיבה ובפרט בגלות המר הזה וכו'.

2. מה שכתב באהבת יהונתן (פ' עקב) זה אחר ביאת המשיח כמו שכתב שם במפורש "וישלח לפניו משיחו הולך תמים" (וראה לעיל ב.2.6). וכבר כתב בשאר מקומות על תוקף הצרות שעוברים עלינו בגלות, בפ' ואתחנן כתב דאף שהצרות מתרגשות ובאות בכל יום וכצאן לטבח יובלו ולא שקטה יד אויב מעלינו והאויבים מכלים אותנו אפ"ה המה מתנחמים שהם עם ה' ואעפ"כ כתב דלא יעלו בחומה גם ברשיון האומות. ובפ' ויצא פירש מה שאמרו חז"ל "לא נגאלו ישראל ממצרים אלא בשכר האמונה" דישראל בקשו לצאת ממצרים לקושי העול קודם זמנם ואולם מרים ניבאה שלא יעוררו את האהבה עד שיחפוץ הקב"ה לגאלם וישלח להם נביא ויוציאם ממקום החושך והאמינו בה' ולא יצאו ובשכר זה נגאלו. וכי לא ידע ר' יונתן אייבשיץ את סבלות

גלות מצרים, ומה שאמרה התורה "והסתרת פני מהם והיה לאכול ומצאוהו רעות רבות וצרות" (דברים לא, יז) וכל הקללות אשר בפ' בחוקותי כי-תבא והאזינו ומנין לומר שהיה משנה את דעתו? וכבר אמרו חז"ל כל שאינו בהסתר פנים אינו מהם, כל שאינו בוהיה לאכול אינו מהם (חגיגה ה').

ובטוח אני שאלמלי בעל 'אם הבנים שמחה' היה חי עמנו עתה בא"י ורואה את מעמדנו היום ואת "הגאולה" שהביאה לנו הציונות הוא בעצמו היה אומר לנו: אחינו בני ישראל, עוד גאולה כזו ואבדנו, טוב לסבול אורך הגלות כדי שתהיה גאולה שלימה (כדברי החתם סופר).

וכבר כתב הרמב"ם בסוף איגרת השמד שמיום שגלינו לא פסק שמד מאיתנו וכן אנו אומרים בתפילת שני וחמישי "נחשבנו כצאן לטבח יובל, להרוג ולאבד ולמכה ולחרפה" וכך אמרו כל תקופת הגלות, ובכל זאת כתב הר"י אייבשיץ שאסור לעלות. וכן רבנו בחיי (כד הקמח נר חנוכה) כתב שראוי לנו לסבול הצרות המתרגשות עלינו, וכן האברבנאל הכוזרי אור החיים ועוד, הובא לעיל.

3. סילוף זה של דברי הרמב"ם ימיו כימי המזרחי וכבר בספר סלו המסילה (לאחד מחובבי ציון) הביא דברי הרמב"ם אלה כמה פעמים, אך נזהר מאוד מלהעתיק הדברים ככתבן והוציא הדברים מהקשרם, וכבר הופרך בספר אור לישרים עמ' 13 ובהפסל תרס"ה 156. הרמב"ם כתב לעזוב את המקום שיש בו שמד וגזירות רעות שכופין אותו לעבור על המצוות ולעבור למקום אחר "והעולם גדול ורחב" ולא הזכיר אפילו ברמז קל את א"י, והרמב"ם עצמו מדוע לא עשה כן אלא יצא מא"י למצרים, עי' לעיל מש"כ באיגרת תימן.

ואדרבה בא"י היו יותר מלחמות וסכנות ושמדות רוחניות וגזירות קשות מאז פרוץ המדינה יותר מבשאר מקומות, ושלטון הכופרים גזר על גיוס בני ישיבות ושירות לאומי והנסיון הבלתי פוסק להתערב ולשלוט על החינוך החרדי, ולפי הרמב"ם והרלב"ג אדרבה אולי יש חיוב לעזוב את א"י.

הרלב"ג כתב שאברהם אבינו ירד למצרים כי הבין שזהו רצון ה', ובזמן הגלות רצון ה' שנשאר שם עד ביאת המשיח וכמו שאמרו חז"ל, והמחבר הפך את דברי הרלב"ג וכתב בשמו את דעתו האישית דברים שלא אמרם כלל.

הרמב"ן כתב (פ' כי תבוא) שההבטחה שלא תהיה כליה היא רק בהיותנו בארץ אויבינו ולא בא"י, וזה היפך ממה שכתב המחבר, וברשב"ם (דברים יא) שכאשר לא שומרים מצוות הארץ הזאת רעה מכל הארצות, וכן כתבו האור-החיים ואהבת יונתן והנצי"ב וא"כ כ"ש שבא"י יכול להיות מסוכן יותר, וכ"ש כשיש בה הרבה אנשים כופרים ופורקי עול הנלחמים בתורה ומחנכים לכפירה ומעבירים על הדת שזה סכנה לבוא לא"י. וכתב הרמב"ן שהחוטאים בא"י אין לך מרד גדול מזה. ובפסחים פ"ז שסכנה להתקבץ במקום אחד קודם ביאת המשיח.

4. מה שהביא מהמדרש בענין מחלון וכליון, אין משם ראייה דהרי היה זה לפני החורבן וגזירת הגלות, בזמן המשכן שכל ישראל היו על אדמתן (תוספתא ע"ז ה, ב), והם יצאו מעצמם והיו גדולי ופרנסי הדור כמבואר בב"ב צ"א, ולדעת ר' יהושע בן קרחה בגמ' נענשו כי לא ביקשו רחמים על

דורם ולא מפני שיצאו מא"י, ובתרגום וכן המהרש"א כתב דנענשו כי נשאו נשים נכריות, וכן הוא בתנחומא (בהר ג') שנשאו נשים שלא הטבילו ולא גיירו אותן ועשר שנים היה מתרה בהן שמא יחזרו בתשובה, ובזה"ח (רות ל') דהיה גדול הדור וברח מפני הרעב והלכו ממקום הסנהדרין מנביעו דאורייתא דתמן ובגין כך אתענשו, ועי' ויואל משה (ישוב א"י סי' קלה) מה שהביא בשם האיגרת שמואל.

בחת"ס לא כתוב כלל מה שהביא בשמו, רק כתב שאחר שסבלו יסורים יושיעם ה'. וכבר כתב החת"ס דעבודת ה' היא האמונה והבטחון להיות יושב ומצפה לישועת ה' ובעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים בזכות ציפיתי לישועה ולא מהרתי הקץ, ההיפך מבני אפרים שמיהרו את הקץ, דהרשע אין יכול לסבול סבל ההמתנה (דרשות ח"ב דף רנח) ומחוייבים אנו רק להזמין עצמנו להיות ראויים להגאל אבל לא לעורר האהבה ולדחוק הקץ בכוח (שם דף קנב) וידועים דבריו דכבר היה ראוי כמה פעמים להיות גאולים גאולה שאינה שלמה או יותר מזה כגאולת בית שני אבל אין חפץ בזה כי אבותינו הקדושים לא יתרצו רק בגאולה שלימה וטוב לסבול אורך הגלות כדי שתהיה גאולה שלימה (תורת משה הפט' שופטים).

מה שהביא בשם **בעל הטורים** זהו סילוף גמור, וכל מי שיבדוק במקור שציין יראה שאין שם זכר לדברים האלה, והם דברי ידידו של "אם הבנים שמחה" והמחבר כתב את זה בשמו של בעה"ט, ובעל הטורים כתב בשם מדרש שיוסף השביע את בני ישראל שלא ידחקו את הקץ (בראשית נ, כה).

רבי מאיר שפירא דרש פקד יפקד נאמר פעמיים והיינו ברוחניות ובגשמיות, שלא נקרא אפילו פקידה לגאולה אלא בהתעוררות ברוחניות ובגשמיות, אבל בגשמיות בלבד ביישוב הארץ אין זה פקידה לגאולה וכל שכן כשמחללים קודש ר"ל (טעם ודעת פ' ויחי). ומובן שדיבר על עליית צדיקים וחסידיים, לא על הקמת מדינה של כפירה וכחי ועוצם ידי, וכמבואר בדברי הרבה ראשונים ואחרונים.

וכתבו הרבה גדולים שכאשר יוצאים מהגלות קודם הזמן הגאולה אינה שלמה, ואז צריך לחזור לגלות נוספת ולהשלים את החסר, לכן לא רצה משה בתחילה להוציא את עם ישראל אלא להמתין לסוף ד' מאות שנה, כן כתבו החיד"א, חת"ס, בית הלוי, התפארת שלמה, הישמח משה, ובהגדת אהל יעקב למגיד מדובנא ועוד.

5. המחבר השמיט כמה מילים מדברי היעב"ץ וסילף את כוונתו, היעב"ץ כתב שסיבת השמדות היא "שאין מתאבלין על ירושלים כראוי... לפי שיצא האבל הלז מליבנו... מי ומי המתאבל ונאנח על חורבן הבית ושממות ארצנו כראוי ממעמקי הלב", כלומר הסיבה היא שלא מתאבלים כראוי על החורבן וחזר על כך שלש פעמים ולמרות זה לא נמנע המחבר מלסלף דבריו כאילו הסיבה היא שלא עלו לא"י. והיעב"ץ עצמו התנצל שלא עלה לארץ כי לא קידש וטיהר עצמו, ובכמה מקומות כתב שאסור לעלות בחומה, ועי' לקמן סעיף יא. 8 מש"כ בשמו.

הרוקח דיבר על אלו שלא רצו לעלות עם עזרא הנביא, שזה היה בנבואה על פי ה' שיבואו לארץ כמבואר לעיל, וע"פ נביא מחוייבים לעלות, ולא דיבר על שאר הגלויות שאחרי זה, שהרי כתב בפירושו לשיה"ש שאיסור השבועות הוא עד ביאת המשיח.

6. מה שהביא מהשל"ה אינו נכון כלל, ולא כתב זאת השל"ה אלא המגיה של הספר (חתן בנו של השל"ה, כמבואר בהקדמה) וגם כתב דברים אחרים לגמרי, שהיה אברהם מחמיר שלא לצאת מבבל (כדעת רב יהודה) אך הואיל ויש כאן הצלת נפשות ומשום פיקוח נפש מותר לו לצאת מבבל, ולא הזכיר כלל שיש מצוה לעלות לא"י ולא שמטרת הכבשן שיעלה לא"י, והמחבר בדה דברים וכתבם בשם השל"ה. גם השל"ה בפרשת מסעי לא מנה מצות ישיבת א"י במנין המצוות, וגם הזהיר להתקדש מאוד כל העולה לא"י ולשמור כל המצוות התלויות בארץ, ובפ' מטות מסעי האריך בענין הגלות שהם לטובת ישראל לזככם, ובפ' וישלח כתב דבזה"ז אסור לנו להילחם באומות.

7. מה שהביא בשם רבי שמחה בונם מפשיסחא אינו מופיע בשום מקום, אך נראה שהמקור לזה הוא בספר תפארת שלמה פ' ויחי עה"פ האספו ואגידה לכם, ולא מוזכר שם כלל עליה לא"י אלא שיעשו תשובה שלימה מדעת ולא ע"י יסורים (ואם היה שומע זאת בשם ר' שמחה בונם ודאי היה אומר דברים בשם אומרם). אך כך דרכם של המזרחי בכל מקום שמוזכר תשובה לפרשו על עליה לא"י.

המשך-חכמה לא דיבר כלל על עליה לא"י אלא על התבוללות וההשכלה וחוסר ציפיה לגאולה, ובמשך-חכמה סוף פרשת ויחי (ד"ה פקד יפקד) כתב שאסור לעלות אלא על פי נביא מה', וכן במכתב משמע שחשש לשבועות.

וכן **הנצי"ב** דיבר על אלה שלא מצפים לגאולה, ולא דיבר כלל על עליה לא"י.

מה שהביא בשם **הגר"א** בספר קול התור, יבואר לקמן שהוא ספר מפוקפק מאוד ולא ניתן לסמוך על דבריו, שכן הוא סותר דברי הגר"א במקומות אחרים, ופאת השולחן תלמיד הגר"א הרי פסק את השבועות להלכה, שאין מצוה כוללת על כל ישראל לעלות לא"י, גם הגר"א בחר מתלמידיו את הצדיקים והפרושים שבהם שיעלו לא"י ולא פירסם לכל ישראל שיעלו לארץ.

החפץ חיים דיבר ברוח הקודש שבא"י תהיה פליטה מהשואה, אך לא דיבר מה יהיה אחרי כן, ועי' סעיף א' מה שהבאנו בשם הח"ח, וכבר כתבו הרמב"ן ואהבת יהונתן הנצי"ב ועוד שבא"י אין הבטחת שמירה וכו'. ובגמ' פסחים פ"ז שהפיזור טוב לעם ישראל, ובראשית רבה (ע"ח) והיה המחנה הנשאר לפליטה אלו אחינו שבגולה, וכן כתב הרב שך זצ"ל שזו סכנה להתאסף בא"י לפני ביאת המשיח.

5. "הופעת אורו של הגאון מוילנא"

דבריו תמוהים שהרי הגר"א כתב בעצמו בביאור לתיקוני זוהר (כ"ו) שעד שתחפץ הוא רק בביאת המשיח שיבוא בזכות התורה (ולא הזכיר כלל עליה לא"י וקיבוץ גלויות וכל מה שטוענים בשמו) ובכל פירושיו לתנ"ך זוהר שו"ע וכן בספרי בניו וגדולי תלמידיו אין שום רמז על החיוב לעלות לא"י ועל עסק קיבוץ גלויות ושזה יביא את הגאולה, ו"פאת השולחן" תלמידו פסק להלכה שמצוות ישוב א"י אינה כללית אלא רק ליחידים משום השבועות. ואפילו ר' זירא לא עלה לא"י עד שראה שעורים בחלום שאז ידע שנתכפרו עוונותיו. ואם הגר"א אכן היה משיח בן יוסף למה לא פירסם לכל ישראל שיעלו לא"י, ולמה בחר רק את המיוחדים שבתלמידיו שיעלו לא"י? ומה

שכתב בספר תולדות יצחק על הגר"א שהיה מב"י הרי כתב שם רק שבא לגלות סתרי תורה ולא הזכיר כלל קיבוץ גליות ובנין הארץ, ועיקר עניינו של מב"י אינו קיבוץ גליות אלא מלחמה בעשו ועמלק כמובא במקומות רבים בחז"ל וזוהר וכמו שנאמר "והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש" ואין זרעו של עשו נמסר אלא ביד זרעו של יוסף (ב"ב קכג ב').

ובספר מעייני הישועה (לר' משה קאצנלבוגן, פרנקפורט תרי"ט) כתב בשם אביו שקיבל מהגאון החסיד הגר"א מוילנא זצ"ל שאנחנו מושבעים בשתי שבועות אחת שלא נעלה מהגולה בלי רשות, ב' שלא נמרוד במלכיות.

בענין **ספר קול התור** כבר פקפקו רבים באמינותו. הגר"מ שטרנבוך (בעצמו מצאצאי הגר"א) כתב דיש להסתפק טובא באמיתת הדברים וחושש שצאצאי ר' הלל שהיו דרשנים הוסיפו בו דברים מדעת עצמם, ועצם הדבר שגדולי תלמידי הגר"א לא שמעו מפיו מכל זה מאומה אומר דרשני, גם זה דנאמן ביתו הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל לא ידע ולא סיפר מזה מאומה מעורר חשד ויש דברים בענין הגאולה שמקובל מפיו להיפך, ולמה עודד רק את המיוחדים והצדיקים שבתלמידיו ולא עודד את כל בית ישראל לעלות, ואפילו רובא דרובא דתלמידיו ובני ביתו לא עלו והוה ליה להרעיש עולמות ולצעוק לכל בית ישראל לעלות, רק האמת היא שבדק ומצא מי ראוי ולהם בלבד ציוה לעלות ולתקן ולגרש את הס"מ מהארץ ובמיוחד מעיר הקודש. ובכל פירושי הגר"א לתנ"ך משניות אגדות הש"ס זוהר שו"ע ובספרי בניו וגדולי תלמידיו אין שום רמז על החיוב לעלות לא"י ועל עסק קיבוץ גליות ושזה יביא את הגאולה, וכן בספרים אבן שלמה, אמונה והשגחה, מעשה רב, כתרי ראש, וכן בספרי הגרי"א חבר, והר"י כהנא, הרד"ל, הגרנ"ה וכל גדולי ישיבת וולוז'ין לא מוזכר דבר ממה שכתוב בקול התור (גם אילו היה כתוב כך בפירוש ספק אם היינו מקבלים זאת מאחר שאין לזה מקור בתורה ובדברי חז"ל ולהיפך הם אמרו שהגאולה תבוא אך ורק בזכות התשובה ותורה ושאסור לדחוק את הקץ ולעלות בחומה, וכידוע אמר הגר"א שאי אפשר שחלק הנסתר של התורה יהיה מחולק עם הנגלה כי איך יתכן שהתורה תסתור את עצמה, ע"י בהקדמה למדרש רות מה שכתב הרא"ש מאמציסלאו בשמו, וכן מובא בכתרי ראש בסופו), והגר"א בעצמו בפירוש לתיקונים כתב שמוזהרין לא לדחוק את הקץ והמשיח יבוא רק בלימוד התורה, ופאת השולחן תלמידו פסק להלכה שמצוות ישוב א"י אינה כללית אלא רק ליחידים משום השבועות ובזה סתירה לכל דברי קול התור.

עוד כתב על המוציאים לאור שהם מטשטשים ומערבים ומהפכים את כל כוונת הספר להראות כאילו היה הגר"א "לאומי" שדרש מכל אחד לעלות ארצה ולפעול למען מדינה עצמאית והענין החל בכיבוש י-ם ומלחמת ששת הימים ואסור לסגת מהגבולות וכו' ובקול התור עצמו מפורש שלא כדבריהם ודבריהם מופרכים מיניה וביה, עיי"ש מה שהאריך לסתור כל דבריהם (תשובות והנהגות ח"ד סי' שכח) ועי' באריכות בפרק "תורת הגאולה של הגר"א וספר קול התור" בו התברר זיופו של הספר ואינו מר' הלל, אלא מרב ציוני אחד אשר המציא דברים וכתבם בשם הגר"א.

♦ ג. "הפרת אומות העולם את שבועתם, ביטלה את כל השבועות"

השבועות אינן תלויות זו בזו משום שהקב"ה השביע אותנו ולא נשבענו לגוים לכן אין ראייה כלל מהשו"ע (י"ד סי' רלו), וכן מהמעשה של שמשון כי שם נשבעו זה לזה (וכן כתבו הרמ"א והש"ך).

ואילו בנידון דידן ה' השביע בנפרד את האומות ואת ישראל. וכן כתב להדיא הגאון ר' **יצחק פאלאג'י** (בספרו יפה תלמוד כתובות קיא) שכיון שהקב"ה השביע את ישראל ואת האומות, אפילו שהאחד עבר על שבועתו השני חייב לקיים שבועתו, שאין תלויים זה בזה, דהכא יכול האחד לקיים שבועתו בלא חבירו, שלא בשביל שהאחר עשה שלא כהוגן הותר השני לעשות כמוהו בדבר שיכול לקיים, וכתב עוד ממה דאמרינן "אם אתם מקיימין את השבועה מוטב וכו'" שנראה דעת עליון המשביע שחייבים ישראל לקיים השבועה הזאת אף שאומות העולם לא יקיימו שבועתם, כי לא דמי המושבע מפי א-ל דעות למושבע מב"ו ואין כאן משום הוא עשה שלא כהוגן אף אני אעשה זאת עכ"ד. ובתרגום יונתן כתב שהמשיח יאמר לישראל לא להתגרות בחילות גוג למרות שהם ודאי מפרים את השבועה, וכן מוכח מהרמב"ם באיגרת תימן ורבנו בחיי ואברבנאל ועוד, ועי' בפירוש ר' יהונתן אייבשיץ על איכה (ה,יח). ומ"מ גם אם נאמר שהשבועות תלויות זו בזו אך זהו רק בשבועה שלא ימרדו באומות, ולא בשאר השבועות שלא ידחקו את הקץ ושלא יעלו בחומה.

ובענין הראיה מדוד שהלך להלחם בארמיים, עי' ברמב"ן על ספר המצוות (סוף שכחת הלאוין) שכתב דאף שהם פרצו את הגדר תחילה אך לא איבדו את זכותם משום זה, דהמצוה היא לדורות ולא נאמרה בתנאי, ומצינו שנענש על זה דוד אף שהם פרצו תחילה, ואסור לקחת את ארצם עד ביאת המשיח ורק לנקום בהם מותר אם התגרו בנו.

ועוד שהרי כתב **הרמב"ן** (בראשית טו,יד) שהמצרים הוסיפו להרע יותר ממה שגזר ה' וכן נבוכדנצר הוסיף על הגזירה והרע לישראל יותר מאוד, וכן כתב **הראב"ד** (הל' תשובה ו,ה) **והרוקח** (על הגדה של פסח ד"ה ובמשה עבדו), וכן **הגר"א** (קול אליהו פ' בא) - ואעפ"כ נענשו בני אפרים שיצאו קודם הזמן. ובקיצור אלשיך (שי"ש ב,ז) כתב לאידך גיסא שאם יעברו ישראל על השבועה וידחקו את הקץ אז הקב"ה יתיר לאומות להשתעבד בישראל אף יותר מדאי ויתיר בשרם לאומות.

1. המהרש"ק רק כתב שהותר לזעוק ולהתפלל הרבה, לא שיהיו מותרים לצאת ממצרים שעל זה נענשו בני אפרים. וידועים דבריו מה שכתב בשו"ת האלף לך שלמה דבזה"ז אין מצוה לא מד"ת ולא מד"ס בישיבת הארץ. וכתב המהר"ל (נ"י פכ"ד) דאסור לדחוק את הקץ ולעלות בחומה גם אם יש גזירות קשות.

2. עי' לעיל סעיף ב. 6 מה שהבאנו בשם ר' הלל מקאלאמייא.

◆ ד. "עליה הדרגתית אינה כחומה"

בתנחומא דברים (בזכר הוספה ג') כתוב: "השבעתי אתכם... וכשיעלו מן הגולה שלא יעלו המונים המונים", משמע דגם בהדרגה אסור. וכתב האבני-נזר (יו"ד תנ"ד אות נב-נג) דכיון שאין חיוב על הכלל לעלות לא"י כי זה נגד השבועה של עליה בחומה לכן אין חיוב גם על היחיד דגם אם ילכו זה אחר זה בכל אחד נאמר זריזין מקדימין ונמצאו כולם עולים ועוברים על השבועה, לכן אין חיוב על שום יחיד לעלות וזה הטעם על כל הגדולים שלא עלו.

ובמדרש (שהש"ר ח',י) ריש לקיש כאשר היה רואה בני בבל נאספים בשוק אמר להם פזרו עצמכם בעלייתכם לא נעשיתם חומה וכאן באתם לעשות חומה, ומכאן הוכיח בספר ויואל משה

(מאמר ג"ש סי' י') שכל חבורה גדולה אף אם אינו רוב ישראל נקרא חומה כי לא נראה שהיו מתאספים רוב ישראל מכל העולם בפעם אחת באיזה שוק. וכן המהר"ל (נצח ישראל פכ"ד) הסביר את טעם השבועה שלא יעלו בחומה שהוא משום ביטול הגלות והפיזור, ולפי דבריו מובן שאסור לעלות בחבורות גדולות בזה אחר זה דזה הוי ביטול הגלות.

*. מה שכתב שעליית רבוא נחשבת פקידה ואין חומה, כבר כתבנו לעיל שאין ראיה כלל מעליית עזרא דזה היה ע"פ נביאים ולכן היו מותרים לעלות בחומה ואינו תלוי במספר העולים (וגלות יון היתה בא"י והיו אז אלפי אלפים בארץ ואעפ"כ נקראת גלות ע"י מהרש"א ברכות נ"ח ומגילה ט"ו דאז נקראת ארץ אויביהם, וה"ה בגלות הערב-רב בזה"ז).

♦ ה. "החומה רק מסביב בבל היא"

מה שכתב ההפלאה זה רק אליבא דרב יהודה, אך הלכה כר' זירא ואין נ"מ בין בבל לשאר ארצות. וכתב האבנ"ז דגם לרב יהודה יש שבועה שלא יעלו בחומה משאר ארצות ואף להפלאה נראה שהלכה כר"ז (אבנ"ז סי' תנ"ד אות נז, סב), וכן כתב הכפתור ופרח (פ"י) שהלכה כר"ז, והקרוב נתנאל (יבמות פ"ו), ופאת השולחן (א"י, ד), והאבנ"ז כתב שהרמב"ם פסק כר"ז (אות נא-נב) ושהאיסור הוא מכל המדינות ומכל הגליות, וכן מוכח מכל הראשונים ואחרונים שהביאו את איסור השבועות ולא חילקו בין בבל לשאר ארצות. וגם הרמב"ן כתב (ספר הגאולה שער א') שלא רצו שאר השבטים שבשאר הארצות לעלות שלא אבו לדחוק את הקץ שידוע היה אצלם כי פקידת שבעים שנה לבבל נאמר ולא עליהם, ומפורש בדבריו כי איסור עלייה בחומה היא גם מכל הארצות ולא רק מבבל. וכן כתב הרשב"א "גם אנחנו בגלות שלישית גלינו מארצנו ע"י רומי וכו' ויש לנו לעמוד תחת רשותו עד שיראה ה' בעניינו ויגיע זמן הגאולה העתידה" (פירוש הגדות חולין צא:).

ודברי ההפלאה אמורים רק על גלות בבל, אך בשאר הגלויות ודאי שהשבועה היא על כל המקומות אשר הם שם, וכמו שבגלות מצרים היתה השבועה על מצרים ולכן נענשו בני אפרים שיצאו משם, ובגלות אדום שמפוזרים בכל העולם השבועה היא על כל הארצות, וגם לפי הטעם שכתב שזה מפני כבוד השכינה הרי "בכל מקום שגלו שכינה עמהם" (מגילה כט א'). והמהר"ל (נ"י פכ"ד) ביאר טעם השבועות שהם להעמיד ולקיים את גזירת הגלות ושלא יהיה ביטול לפיזור ולפי זה מובן שהשבועה היא על כל הארצות.

♦ ו. "החומה עומדת רק אלף שנה"

בספר ויואל משה (סי' ע') דחה זאת מכל וכל, דמה שכתב המהרח"ו לא מדובר על השבועות שלא לדחוק את הקץ אלא בגזירת הגלות, והשבועות נאמרו בקרא ובגמרא בלי זמן, וכן הוכיח מתיקוני-זוהר תרגום יונתן והרמב"ם ועוד, וכבר מבואר במהר"ל (נצח ישראל פרק כ"ד) שהשבועות נועדו לקיים את גזירת הגלות, והואיל והגלות נמשכת עד ביאת המשיח כאשר ישובו ישראל בתשובה, א"כ פשוט שהוא הדין באיסור השבועות, והם תלויים זה בזה, וכן מוכח בדברי מהרח"ו עצמו שם שחקר מדוע נתארך קיצנו וגלותינו "ומדוע לא בא בן ישי", וכן מוכח בחיד"א בשם הגדולים (ח"א ערך א' אות ר"ט) וכן ברמח"ל (תקט"ו תפילות קס"ח). גם מה שאמרו שהשבועה היא אלף שנים הרי מבואר בזהר חדש (ויצא מ"ח א') שכל זה רק אם יהיו עוסקים בתורה יומם ולילה. וכן מבואר בגר"א (יהל אור רע"מ משפטים קיט) שהשבועה היא עד זמן הגאולה בבוקר שהוא ביאת משיח בן דוד וכמו שנאמר "חי ה' שכבי עד הבוקר".

ובדברי **המהרח"ו** מפורש להדיא כמו שכתב הויואל-משה, ואלו דבריו (עץ הדעת טוב פ' ויצא): "שחשבנו שיספיק האלף החמישי ולא נדע כי עדיין צריך צל ימינו של יום השישי שיראה על הארץ ואח"כ ניגאל, וכנודע כי כל מה שהיה בששת ימי בראשית סימן אל כל המאורעות בשתא אלף שני דעלמא וביום השישי נברא אדם רמז אל מלך המשיח וכו' והרי כתבנו בספר הזוהר כי נשבע הב"ה להניחם אלף שנים בגלות כמ"ש השבעתי אתכם וכו' יתורץ עם הנזכר כי **ביום החמישי היתה השבועה אבל באלף השישי תלוי בתשובה** וכו' יקויים היום אם בקולו תשמעו, ולכן אמר להם הן עוד היום הששי גדול ומיעוט תשובתכם נתארך לכם הגלות גם באלף ששי ולכן אתם הרועים השקו הצאן ולמדום דרכי התורה הנקראת מיים חיים וע"י ישובו בתשובה שלימה ויגאלו".

ובזוה"ק (שמות י"ז א') כתוב שעתיד הקב"ה לטהר את ירושלים מטינוף ע"ז ולנער ולבער משם את כל האומות קודם שיגמר השיעבוד לפני שיעבור היום דהיינו האלף שנה של ממשלת האומות, ולפי דברי רבני הציונות שזמן זה כבר עבר מדוע עדיין לא ניער הקב"ה את כל הגוים מירושלים? ומה שמובא בזוה"ק "דאי יתיר ישתעבדון לא על פום גזירת מלכא הוא" ודאי הכוונה שאם ישתעבדו עוד זה משום שלא שבו בתשובה וכן ביאר הרמ"ק באור יקר ושאר מפרשים, ודלא כמו הפירוש התמוה שכתב.

וכן מפורש בזוה"ק (ואתחנן דף ע"ר) עה"פ "הן עוד היום גדול" ובגין עובדין בישין ההוא יומא אתמשך ואתרבי וכו' השקו הצאן במילי דאורייתא דהא בזכותא דאורייתא יפקון ישראל מן גלותא. וכן כתב הרמ"ק (אור-יקר ח"ז עמ' צא) מאלף ומעלה תלוי בתשובה, וכן בהקדמה לספר חרדים שאע"פ שהגלות אלף שנים היא נתארכה כי לא שבו בתשובה, וכן השלה"ק (פ' פנחס) דבעוונותינו הגלות התארך יותר על אלף שנה, וכן כתב האור-החיים הק' (ויקרא ו'ב) שלצד מעשיהם הרעים מתעכבים יותר מיום אחד, ובביאור הגר"א (לזוה"ק ויקרא טז) כתב שהגלות אלף שנה ועוד חצי היום עד חצי שעה אחר חצות, ובפדר"א (פרק ז') וכן בדברי האברבנאל משמע שיזמו של הקב"ה אלפיים שנה.

וראה עוד בשבט מוסר (פרק נא) שהגזירה היתה אלף שנים דוים מאוד בלי השקט ובחמלתו האריך הגלות לחלק הצער בשנים הרבה כדי להקל מעלינו ושיעור הגלות עד שישתלם הצער של אלף השנים הדוים, או שהגזירה היתה "כל היום דוה" כלומר האלף שנים יהיו דוים ביותר מכלל שיש שנים אחרים על האלף שאינם דוים, לכן יקבל כל אחד מישראל עול הגלות ואל יקוץ בתוכחתו של מקום, כי מה שהאריך הגלות לטוב לנו האריך עד בוא יבוא עת גאולתנו ע"י יתברך לא ע"י מלאך ולא ע"י שליח (וק"ו לא ע"י פורקי עול), ומדבריו אלו מבואר שטרם הסתיימו אלף השנים, ועי' בספר תקט"ו תפילות (שנ"ז) לרמח"ל. וכן מבואר בספר בינה לעיתים (דרוש כ"ה) שהקב"ה בחסדו מחליף את סבל ויסורי הגלות באריכות הזמן, ומחלק את הצרות הקשות לזמן ארוך למען יסבלו מעט מעט בכל פעם ולא תכבד העבודה על האנשים.

וראה זה פלא הנה כתב **המהרח"ו** "כי אילו היו ישראל נכנעים ומכירים הגלות שבו הן עומדים ויחזרו בתשובה היו נגאלין" (עץ הדעת טוב, תהלים י') ומדוע לא כתב לעלות לא"י, וגם בשערי קדושה (חלק א' שער ד') לא הזכיר ישוב א"י במצוות הנוהגות בזה"ז.

ובזוה"ק (אחרי שמ"ב) כתב על ג' דברים ישראל מתעכבים בגלות ולא הזכיר עליה לא"י, וכן

בפ' וישב (ל"ט) כתב שאריכות הגלות הוא משום ביטול תורה וכן בזה"ח (בראשית ח') שכאשר יתעסקו בתורה יגאלו. ולא כתוב בשום מקום בחז"ל שקץ הגלות תלוי בעליה לא", ונראה שכל זה עצת היצה"ר שבמקום שיעסקו בתשובה ותורה המפורשים בתורה ובחז"ל רוצה שיתעסקו בדברים אחרים שלא מקרבים את הגאולה, וכל זה בהשפעת הציונות שכיחשה בביאת המשיח שיגאלנו ויוציאנו מהגלות.

♦ ז. "השבועה היא על עליה לבנות את בית המקדש"

אי אפשר לומר שהשבועה רק על בניית ביהמ"ק, הואיל ובגמרא (כתובות ק"א) מפורש שהשבועות הם על עליה לא", שהרי ר' זירא לא עלה ע"מ לבנות את ביהמ"ק ומ"מ סבר רב יהודה דאסור לו לעלות משום השבועה, גם בני אפרים וכל המוזכרים בשיהש"ר (בכ) ארבעה דורות עברו על השבועה ונכשלו ולא ניסו כלל לבנות ביהמ"ק, וכן ברש"י מהדו"ק על כתובות קי"א "שלא יעוררו עצמן לילך לירושלים", וכן מפורש בתרגום יונתן על הפסוק השבעתי אתכם (שיה"ש ב,ז) דלא תזידון למיסק לארעא דכנען, גם פאת השולחן תלמיד הגר"א פסק שבזה"ז אין מצוה לכל ישראל לעלות לארץ משום השבועות ולא הזכיר בנין ביהמ"ק. מכל זה מוכח שכוונת הגר"א לאסור גם עליה גדולה ואפילו בנין ביהמ"ק. וכן כתבו בעלי התוס' על הפסוק והגבלת את העם סביב שהשבועה היא שלא יעלו לא"י ושלא יבנו את ביהמ"ק (תוס' השלם עה"ת פ' יתרו). ובספר מעייני הישועה כתב בשם אביו שקיבל מהגאון החסיד הגר"א מוילנא "שאנחנו מושבעים בשתי שבועות אחת שלא נעלה מהגולה בלי רשות, ב' שלא נמרוד במלכיות" (מעייני הישועה לר"מ קאצנלבוגן, פרנקפורט תרי"ט). וכל זה רק בשבועה שלא יעלו בחומה, אך יש גם את השבועות שלא ידחקו את הקץ וימרדו באומות. וכן מוכח מכאן שלדעת הגר"א השבועות אינן משל או אגדה בלבד, דלא כמו שכתב בסעיף י"ב.

♦ ח. "כשיש תוקף ואומץ, אין חומה"

בני אפרים, המעפילים, בן כוזיבא ובני דורו היה להם תקיפות גדולה לעלות לא"י ולכבשה ואעפ"כ נענשו על שדחקו את הקץ והשבועה כמבואר בחז"ל (עי' בתרגום יונתן ריש בשלח שהיו מאתיים אלף גיבורים משבט אפרים, ולבן כוזיבא היה פי שנים מזה (ירושלמי תענית פ"ד), וראה בספר ישועות משיחו לאברבנאל (פ"ד) על מלחמותיו וגבורותיו והנקמה הגדולה שעשה בשונאי ישראל ואעפ"כ הרגוהו רבנן !! (סנה' צ"ג ב)), והמחבר דייק דיוקים משונים בדברי כמה אחרונים וע"פ זה מסיק מה שרוצה כנגד דברי חז"ל המפורשים. גם מדברי רש"י שכתב שלא יעלו בחומה "יחד ביד חזקה" מוכח שלא כדבריו ואין מה להאריך בדברים פשוטים.

ותקיפות של רשעי עמנו הבאה מחוצפא של עקבתא דמשיחא וכוחי ועוצם ידי אינה מצד הקדושה, שהרי אמרו בגמ' ישראל ללא תורה הם עזין שבאומות ואין האומות יכולין לעמוד בפניהם (ביצה כה), וכי משום עזות פנים של כמה רשעים פורקי עול שהשעה משחקת להם נאמר שקיבלנו תקיפות ואומץ, ודאי אין בכל זה שום סימן לביטול השבועות וודאי לא לזה התכוון הגה"ק מאיזיצא, וכתב הגר"א בביאור לתיקונים (תז"ח לד א') דכל עזי פנים ורשעים שבדור הם מע"ר וגרועים מעכו"ם שישראל נמשכין אחריהם ממה שהשעה משחקת להם וזהו סיבת אריכת הגלות.

1. מדברי האדמו"ר מאיזביצא מבואר להיפך, שהוא כתב שלא ידחקו את הקץ עד שיחפוץ ה' לקבצנו וזה בעת ביאת משיחנו שיקבץ את הגליות וילחם מלחמות ה' כמבואר בחז"ל ובראשונים, ורק אז יתן ה' בלבם שלא יחרדו.

גם **ר' צדוק הכהן**, סובר שיש איסור בשבועות שהרי פסק כמגילת אסתר שאסור לעלות בחומה, ומצות ישוב א"י אינה נוהגת עד שיבנה ביהמ"ק (דברי סופרים י"ד). ומה שרצו לדייק מדבריו בענין המעפילים שבזמננו מצליח - זו הוצאת דברים מהקשרם, שהרי לא דיבר שם על מעפילים ממש אלא על לימוד התורה כמו שהביא מהזוה"ק שמפרש כל ענין המרגלים והמעפילים על השגת התורה ודרך עבודת ה', יעויין בהמשך דבריו דעוסק שם לבאר דאף הרשע אשר אמר לו האלקים מה לך לספר חקי ואין הקב"ה רוצה בתורתו ועבודתו, מ"מ בעקבתא דמשיחא חוצפא יסגי ויעיל התקרבות בע"כ כביכול, ואם יתעקש לעסוק בתורה ועבודה סוף שיתרצה לו השי"ת. ובספר **פרי צדיק** (פ' ואתחנן) כתב דלא יעלו בחומה גם אם יראו שהם ראויים ויש להם תורה ומעשים טובים וגם אם גדלה רשעת הגוים אעפ"כ לא יעלו.

2. במשך-חכמה סוף (פ' ויחי) כתב שאסור לעלות עד שיבוא נביא, ולא הזכיר כלל את ענין התוקף והאומץ כמו שמנסה להעמיס בדבריו בדיוקים משונים. ודאי דשייך פחד באיסור השבועות אשר עונשן החמור מפורש בקרא ובחז"ל "מתיר את בשרכם כצבאות וכאילות השדה" וכמו ששייך פחד ויראת חטא בכל העבירות כמבואר בספרי המוסר (עי' ר' בחיי הקדמה לפ' וארא ובא, מסילת ישרים (פכ"ד) והנה על זה נאמר אשרי אדם מפחד תמיד וכו', ופלא יועץ (ערך פחד) שלעולם יפחד ליבו על התורה והמצוה שמא כדבעי ליה לא עבד, וביאור הגר"א למשלי (כח"ד), וצדקת הצדיק אות קס"ח ועוד).

*. מדברי **הראב"ד** קשה על המחבר, שהרי רק כאשר יבוא אליהו תשוב הגבורה לעם ישראל והוא יום קודם ביאת המשיח, ולא כתב כלל שביאת אליהו פירושה החזרת הגבורה אלא שהגבורה תשוב בביאת אליהו, וחלילה להוציא דברי הראב"ד מהקשרם כאילו ביאת אליהו היא משל בלבד, וכאילו העזות והחוצפה של פורקי העול החילונים היא ביאת אליהו הנביא ח"ו. ולדעת הרמב"ם הרי אליהו יבא רק אחר ביאת המשיח כמו שביאר החת"ס (ח"ו סי' צו) וא"כ נפל פיתא בבירא. ובב"ר (עא"ט) "בא גד" בא מי שעתיד לגדל משתינתן (לכרות יסודן) של עובדי כוכבים ומנו אליהו, הרי שבביאת אליהו תהיה נקמה גדולה בכל העכו"ם וזה לא ראינו כלל מאז תחילת הציונות, ולהיפך ראשי הציונות והמדינה מאז ומתמיד רק החניפו לכל עמי הנוצרים.

גם בדברי **ר' צדוק** השמיט כמה מילים והוציאם מהקשרם, דהוא כתב שיתגלה כוחו של אליהו בלבנות כל בני ישראל להיות נקיים מחמדה ותאות הגוף לגמרי, שעל ידי תורה ודבקות ברצון ה' אינו מתאוה כלל לעניני עוה"ז (מאוד הולם את חיילי צה"ל...), ורק אז ממילא ישתמשו במדת הכעס והנקימה ע"פ התורה נגד העכו"ם, אך ממילא כתב דזה לא שייך בעוה"ז רק בעיניך תביט וע"י שקידת ביהמ"ד ודברי תורה על ידי זה יבוא הניצוח. וכן בספר מחשבות חרוץ (עמ' נו) כתב: וגילוי אליהו הוא למי שה' יתב' מאיר לו נקיון פנימיות לבבו מכל שמץ תאוה, ולפני בוא יום ה' הגדול והנורא לדון עמים ישלח לבני ישראל את אליהו שיאיר ממעמקיהם בטהרה מכל מיני תאוות רעות בשרשם דע"כ אליהו מביא לידי תחית המתים שהוא ע"י תיקון התאוה דחטא אדה"ר ועי"ז והשיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם שהם אבות העולם וכו'.

♦ ט. "ענין החומה שנוי במחלוקת בגמרא"

המחבר השמיט את המשך הגמ' (יומא ט' ב') שר' יוחנן חלק על ריש-לקיש תלמידו ודחה דבריו, ואמר כי גם אם היו עולים כולם בימי עזרא לא היתה שכינה שורה במקדש שני, והלכה כר' יוחנן רבו של ריש-לקיש. ומלבד זה אין ראיה מעליית עזרא שהיא היתה על-פי נביאים ולכן מותרים לעלות משא"כ בזמן רב יהודה ור' זירא, וכן יש לומר בענין מה שהביא בשם סדר היום ומלאכת שלמה, ואין כאן שום סתירה בין הסוגיות. וכבר כתב המהרש"ו (מאמר פסיעות) ואוי לו למי שמתגאה ומחמת שאינו יודע לתקן הענין אומר מדרשים חלוקים הם וכן בכל מקום כיוצא בזה, ולא קרא כי לא דבר ריק הוא, כי אין בדברי רז"ל שום דבר לבטלה רק הכל אמת ואמונה ואוי להם לבריות מעלבונה של תורה כי גם לפי הפשט יש כח בשכל האדם להבין וליישב המקראות לפי פשטן ולקיים דברי רז"ל באין נפתל ועיקש.

1. גם אם נאמר שהאגדות חלוקות אך זה רק אליבא דריש-לקיש, אך לר' יוחנן שדחה דבריו אין כל סתירה, וגם הפני יהושע עצמו כתב שם (סוף ד"ה דאמר) דודאי השבועות נוהגות גם בזה"ז ולא קרינן עד שתחפץ אלא כשיהיה פקידה גמורה לעתיד שאז ישובו הכלי שרת מבבל וישראל לאדמתן (עי' בתרגום ישעיה נביא).

2. "ראוים היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא **אלא שגרם החטא**" (ברכות ד') – בזוהר הק' מבואר שהחטא היה שנשאו נשים נכריות (שמות ז' א', תשא קפט ב', פקודי רמ, השמטות לבראש' ר"ס א') וכן כתב רש"י (יחזק' מג, יא), רד"ק (ישעיה מג"ט "מחללי שבת ונושאי נשים נכריות"), האלשיך (סוף פ' כי תצא), רמ"ק (אילימה עין כל פכ"ב), ראשית חכמה (שער היראה פ"ג ד"ה עוד בחינה ב'), נודע ביהודה (דרושי הצ"ח י"ח), רמח"ל (תקונים חדשים ד'), יעב"ץ (סוטה ל"ו), אהבת יהונתן (הפט' תולדות, יום א' דסוכות, אסתר א, טז, יערות דבש), ש"ך על התורה (פ' ויצא), הגר"א (סערת אליהו על אז ישיר ובביאור הזוהר), ר' חיים מוולוז'ין (דרשת א' סליחות תקע"ד), נועם אלימלך פ' וישב, חסד לאברהם (מעין א' נהר טו), משך-חכמה (שמות יב, כב), החפץ חיים (אגרות ומאמרים נו, עה), ורק 113 אנשים נשאו נשים נכריות והם מנויים בעזרא י' ועשו תשובה ואעפ"כ זה מנע את כל הניסים ! (עי' מה שכתב בזה הח"ח באגרות ומאמרים שם), ובסוטה ל"ו פירש"י חטאם של ישראל בימי בית ראשון ובשו"ת רש"י (סי' י"ב) כתב שלא היתה תשובתם הוגנת ע"מ שלא לחטוא, והרמב"ן פירש שהם התוודו ולא שבו בתשובה שלימה (ויקרא כו, טז) וכן הוא בכוזרי (בכד), וכן הרס"ג (שיה"ש וט) הזכיר מקצת מעשיהם הרעים ולא הזכיר כלל שלא עלו לא"י וכן לדברי המלבי"ם (ישעיה יא, א) דהגאולה מבבל היתה רק לשבט יהודה ולא כללית פשיטא דאין חטא במה שלא עלו כולם (ובזה מובן מש"כ הרמב"ן דשאר השבטים לא עלו כי לא רצו לדחוק את הקץ).

כל רבותינו אלה לא הזכירו כלל את "החטא" שלא עלו לא"י דהרי ר' יוחנן דחה את דברי ר"ל, וגם ע"פ פירוש המהרש"א אין ראיה כלל מעלית עזרא לזמננו דשם עלו על פי נביאים וידעו שגלות בבל רק שבעים שנה כמו שהתנבאו ירמיה ודניאל, וגם מלכי בבל ואחשוורוש ידעו זאת, ואילו בגלות הזאת גם מהנביאים נסתם הקץ ואין נביא שצוה את עם ישראל לעלות, ולא כתוב בשום מקום בחז"ל שהגאולה תלויה בעליה לא"י אלא רק בתשובה תורה ומעשים טובים.

3. בעל השבועות הוא שלמה המלך וכן ר' אלעזר מרא דארעא דישראל (נדה כ') לוי ור' יוסי בר' חנינא אשר גם הם היו חכמי א"י ואף הם סברו את השבועות (כתובות ק"א), ואף ר' זירא שעלה לא"י לא חלק על השבועות רק סבר שעלית יחידים מותרת. וכי משה רבנו לא הבין את ערך הארץ? אלא שלא נכנס מפני הגזירה, ואברהם אבינו בירר את הגליות לבניו (ב"ר מד כא) ויעקב אבינו מדוע ירד למצרים וכי לא הבינו את ערך הארץ, וכן רב יהודה דחביבא ליה א"י ודאי ידע את ערך הארץ אך ידע שרצון ה' הוא שנהיה בגלות עד עת הפקידה.

◆ י. "בעל השבועות רבי זירא חזר בו"

בעל השבועות הוא הקב"ה אשר השביע את ישראל, השבועות נאמרו בסיני ואחר-כך נתגלו ע"י שלמה המלך (עי' שו"ת חת"ס סי' ר"כ להלן, ויו"מ סי' לד, ועי' בתרגום שיה"ש שאת השבועות אמרו משה רבינו והמשיח) והקב"ה ושלמה לא חזרו בהם, וכן רב יהודה וכל האמוראים שהובאו לעיל ט.3 סברו דיש איסור בשבועות ולא חזרו בהם והם נכתבו בגמרא ללא חולק. ואין סתירה כלל בין המדרש שהביא לגמרא בכתובות, שבמדרש מדובר על עליית עזרא שהיתה ע"פ נביאים ואילו ר' זירא היה בזמן הגלות ואז אסור לעלות בחומה, ולא חזר בו כלל. וגם אילו היתה סתירה ממדרש הרי ההלכה היא כהגמ', ומלבד זה הרי ר' יוחנן כבר דחה מה שאמרו במדרש ואמר שגם אם היו עולים כולם כחומה לא היתה שורה שם שכינה (יומא ט') ועי' לעיל סעיף ט'.

גם לא מוכח שר' זעירא הוא ר' זירא, עי' תוס' (מנחות מ' ע"ב ד"ה ר"ז) כתבו שרב זירא אינו רבי זירא וכן בהגהות היעב"ץ (סוכה נ' ע"א) כתב ר' זירא טפי מחד הוו. ואין ראיה מעלית עזרא לזמן הזה, ואין ראיה שר' זירא התענה כדי שישכח את השבועות, וכן עוד חכמים מא"י סברו את השבועות כמובא לעיל. ושאל החזו"א למה היה צריך ר' זירא להתענות כדי לשכוח את תלמודו, במקום זה היה יכול להתמנות לרב ראשי והיה גם כן שוכח את תלמודו, אלא מכאן שעדיף להתענות מאה תעניות ולא להיות רב ראשי למדינת ישראל.

◆ יא. "הפוסקים חולקים על בעל מגילת אסתר שאין לעלות כחומה"

1. המחבר טוען שרק לדעת המגילת אסתר יש איסור לעלות בחומה, אולם יבואר אי"ה לקמן (סעיף יב) שכך דעת הרבה גדולי ראשונים ואחרונים, והמגילת אסתר סבר כן בדעת הרמב"ם, אם כן זה מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן ובזה ודאי דהרמב"ם חשוב יותר. גם הרמב"ן הביא את ענין השבועות בפירושו לשיר השירים ובספר הגאולה, והרשב"ש נכדו אשר פסק את השבועות להלכה ודאי ידע מה דעת זקנו הרמב"ן יותר מאשר הרצ"ה. ופוסקים רבים הביאו את איסור השבועות להלכה ויובאו לקמן סע' יב.

2. אם הבנים שמחה (פרק ג', אות נ"ב) כתב על הר' בלומברג שהיה בעל-בית סוחר יער, ואין דבריו מכריעים את כל גדולי הראשונים והאחרונים שחששו לעוון השבועות, ועל כל דבריו יש פירוכות רבות.

הפתחי תשובה הביא דעת המעיל צדקה דיש מצוה לעלות לא"י (ולא דיבר כלל על כיבוש א"י) והביא ראיה מהפוסקים שכופין את האשה לעלות. אך כל דין כופין הוא תקנת חכמים כמבואר

בב"י סי' ע"ה. והפתחי תשובה עצמו כתב לעיין בבאר היטב שכתב שזה מחלוקת ואין כופין לעלות, וגם הפנה לנוב"י שכתב שבעלי התוס' לא עלו לא"י כי דעתם כשיטת ר' חיים שבתוס' בכתובות דאין מצוה בזה"ז.

ועי' בקונטרס "ישוב א"י בזה"ז" שם הובאו יותר ממאה גדולי הפוסקים הסוברים שאין בזה"ז מצוה דאורייתא של ישוב א"י (וכ"ש כיבוש הארץ לא מוזכר באף אחד מהאחרונים, וגם בראשונים הרמב"ן יחידאה בזה).

3. יש כאן שיבוש אשר משנה את משמעות הדברים, במהר"ם חאגיז כתב "וגם מחזיקים דברי **צפצופם** באומרם רבותינו ז"ל שלש שבועות השביע..." כלומר את שאר דברי צפצופם הם רוצים לחזק בעזרת שלש השבועות, ולא שאמר ח"ו על דברי הגמרא שהם דברי צפצופים, חלילה לאותו צדיק שיאמר כך על דברי גמרא מפורשים שהביאום גדולי הראשונים. וכל המעיין בספר יראה שכל דבריו הם כנגד אנשים שרצו למנוע כסף מיושבי א"י שלמדו תורה בעניות גדולה והעלילו עליהם שקרים, וכנגדם יצא המהר"ם. וראה מה שכתב בעמ' לו על מי שעולה לא"י ללא כוונה להתקדש בה, וראה ויואל משה (מאמר ישוב א"י סי' קלא) מה שכתב בזה, ובספר **משנת חכמים** למהר"ם חאגיז (במעלת קבלת יסורין באהבה) האריך בזה שהגלות והצרות לישראל אינו אלא לטובתם שיתקרבו וישובו אל ה', ומאהבת ה' אותנו מתחילה ועד סוף המשיך עלינו עול הגלות והיסורין כדי להיטיב אחריתנו ונקבל שכר כולם. ובספרו **שבר פושעים** (בהקדמה) כתב נגד משיחי השקר, שהם מסיתים את ישראל להיות כמורדים ומפירי השבועה שהשביע הקב"ה את ישראל בשעה שגלו בין אהלי אדום וישמעאלים וכו', הרי מפורש בדבריו שחשש לעוון השבועות (זה ראינו בילקוט השבועתי אתכם ח"ב עמ' 117, תשואות חן למחבר היקר הי"ו).

4. פסחים פז: "צדקה עשה הקב"ה בישראל שפזרן לבין האומות", האם דברי הגמ' הם חוצפא נגד אברהם אבינו, והרי אברהם בירר את הגליות לבניו (ב"ר מד כא) ומי שעולה בחומה זה חוצפא נגד ציווי ה' שיהיו בגלות עד ביאת המשיח ונגד הגמ' בכתובות קיא. הגאולה אינה תלויה בעליה לא"י אלא בתשובה ותורה. גם הריב"ש והרשב"ש ופאת השולחן תלמיד הגר"א פסקו שאין מצווה על כל ישראל לעלות משום השבועות (עי' לעיל סעיף ב' ו5), גם הרמב"ם, רס"ג, בה"ג, סמ"ג, סמ"ק, היראים, החינוך לא מנו מצוות ישוב א"י. האם הם חצופים? והאם טוב יותר לטהר את שרץ הציונות?

5. פאת השולחן תלמיד הגר"א פסק את השבועות להלכה, ולגר"א יש איסור שבועות כמבואר לעיל, ועיין לעיל סעיף 55 מה שהבאנו מספר תשובות והנהגות להגר"מ שטרנבוך שליט"א (שהוא מצאצאי הגר"א) שפקפק באמיתות הספר קול התור.

6. האדמו"ר מטשורטקוב אמר שהיתה בזמננו התעוררות חזקה לגאולה ובאו הציונים וקלקלו (ילקוט דעת תורה ל"ו).

7. **המאירי** דיבר רק על מלחמת ז' עממין כמו שכתב בפירוש וזה ודאי לא כהרמב"ן ולא שייך בזה"ז. **הרמב"ם** בהקדמה לספר המצוות כתב שכל המלחמות הן ע"פ בית דין ואורים ותומים ולא מנה כלל מצוות ישיבת א"י וירושתה במנין המצוות וכתבו האחרונים דס"ל דהיא מדרבנן, וכבר כתב הרמב"ן דאין לומר שהיא בכלל מלחמת ז' עממין ואין להשתבש בזה, גם ר' בחיי החת"ס והנוב"י ועוד אחרונים כתבו שאין כיום דין מלחמה, וכ"ש ברשעים אין שום מצוה לדור בא"י אף לרמב"ן אלא אדרבה זו מרידה בהקב"ה כמו שכתב בסוף הדרשה לראש-השנה.

מה שכתב רש"י על גאולת זרוע הוא בזרוע חזקה של הקב"ה שהרי דיבר על ניסים, וכמו שהיה ביציאת מצרים. ומ"מ כבר ביארנו שאין ראייה מעלית עזרא שהיה הכל ע"פ נביאים.

8. השמיט את המשך דברי היעב"ץ: "והלא על כרחנו נשמור את השבועה שלא לעלות כחומה ולא ניגע עצמנו במלחמה" ומוכח ממש להיפך מהמחבר (וכתב שזה "דברים מפורשים...") וגם לפי הגירסא שהביא "האויב חרבות לנצח" מובן שהכוונה היא על מלחמת עמלק שנאמר בה "האויב תמו חרבות לנצח" (תהלים ט', תנחומא כי תצא יח) וזה יהיה ע"י מלך המשיח ומדברי היעב"ץ הללו מוכח להיפך מהמחבר. ועי' בסידור היעב"ץ פרק שירה, חיות השדה אומרות ברוך הטוב והמטיב, וביאר שהם הרוגי ביתר שעליהם תקנו ברכת הטוב והמטיב שהיו הפקר כחיות השדה כי השביע הקב"ה את ישראל בצבאות או באילות השדה שלא לדחוק את הקץ ואם לאו הריני מתיר את בשרכם, ולכן נשפך דמם. אבל הצבי אומר ואני אשיר עוז וארנן לבקר חסדך בקר הידוע לה', וסובל הגלות ואינו דוחק השעה אבל מצפה לישועה. ובספר תורת הקנאות כתב ששנאת האומות התעוררה עלינו כי עברו על השבועה, וכן במגדל עוז (סוף עליית הטבע) כתב אשרי המאמינים שלא יחושו ולא ירסו לעלות בחומה ויחלו פני ה' להשיב שבותם וקבץ נדחיהם, ובספר השימוש (דף ס"ו) כתב **דלא נבקש אפילו ארצנו המוחזקת לנו לא בחיל ולא בכח דאנו מושבעים שלא לעלות בחומה**, עינינו אל ה' עד שירחמנו וישיב שבותנו. ושם (דף ע"ו) "לא נבקש להתפתח מכבלי מאסרנו מעצמנו עד בא דברו יתעלה **ישלח מלך המשיח ויתירנו**". ובמגדל עוז שם כתב פריצי העם שדוחקין את השעה הניח אותם ה' לנסות את ישראל הישנם אוהבים את ה' בכל לבבם לסבול עול הגלות באהבת אביהם שבשמים.

9. חידושי הרי"ם ודאי לא דיבר על עליה של רשעים ופורקי עול, ואין כוונתו ללחום ולכבוש את הארץ אלא על חזרה בתשובה ואז ישיב ה' שבותנו כמפורש בתורה נביאים כתובים ובדברי חז"ל.

10. הן כתב שם בספר הברית במפורש "אפס כי לא בחרב ולא בחנית ולא בכלי מלחמה נלחם כגויי הארצות אשר אלה ברכב ואלה בסוסים ואנחנו בשם ה' נעסוק בתורה ובמצות כי בתורתו נגביר על אויבי ה' ובמצוותיו ידינו רמה לנצח על מלאכת בית ה'" וכמש"כ רבנו בחיי פרשת וישלח (לבז), שאסור לנו להילחם באומות, ור' עטיה שכתב כמתנבא מפי הגבורה וללא ראייה שספר הברית שינה דבריו, ואין זה אלא מפחד הצנזורה הציונית. ויעו' בקנאת סופרים על סה"מ סוף השרשים מש"כ אודות המתחכמים בעיניהם בהשגת רזי התורה דימו להכנס בטרקלין של חכמת הקבלה ולא התקינו עצמן לפרוודור בלימוד משנה וגמ', דבר קטן בעיניהם הויות אביי ורבא ולא ידעו בדרכי הפשט בין שמאלא לימינא.

◆ יב. "החומה היא ענין אגדה ולא הלכה"

ודאי השבועות הם להלכה כמבואר בגמ' בכתובות (קיא) דרב יהודה סבר דאסור לעלות מבבל מטעם השבועות, וגם לר' זירא רק עליית יחידים מותרת, ובני אפרים יצאו ממצרים ודחקו את הקץ ונענשו (בר"ר ומכילתא ריש בשלח) וארבע דורות דחקו את הקץ ונכשלו (שיהש"ר ב,כ), ובגמ' ב"ב (עד א') התרעמו חכמים על רבב"ח שלא הפר לקב"ה את שבועת הגלות (וכתב בדרשות חת"ס (ח"ב

עמ' שיז א') שלא רצה רבב"ח להפר כי לא רצה שתהיה גאולה שלא בזמנה שהיא גאולה שאינה שלימה שאחריתה תוגה וסופם לחזור לגלות, ובמשנה למלך (הל' נדרים ז, ט) דן איך יכול רבב"ח להתיר שבועה זו הואיל והוא נוגע בדבר, ועי' ביאור הגר"א לזוה"ק (משפטים קטו ב' ד"ה נעביד ליה), ודעת הריטב"א (יומא ל"ח) שבזמן הגלות בטל האיסור לשוב למצרים אע"פ שהוא לאו מפורש, ובפרק "בית המקדש השלישי" (סעיף ה') שם מבואר דעת רוב הפוסקים שלמדים הלכה ממדרשים כאשר אינם סותרים את הגמרא, וכ"ש מדברי אגדה שהובאו בגמרא, והמהר"ל (באר הגולה באר ו') ביאר הטעם שאין למדין הלכה מתוך אגדה כי לא נתבררה ע"י קושיות ותשובות, ולפי טעם זה השבועות הינן להלכה שהרי התבררו ע"י קושיות ותשובות בגמ' כתובות. וגם הנודע ביהודה (תני' יו"ד ס' קסא) למרות שכתב לחלק בין תוספתא למדרשים ואגדות, אמנם גם הוא מודה שלמדין ממעשה המובא במדרש (וכמו שלמדו התוס' ממדרש אסתר שכוס סגי בהדחה ג"פ), ואם כן ודאי יודה שהשבועות הן להלכה ממעשה דבני אפרים שדחקו את הקץ ונענשו, ומלבד זה הרי השבועות גם נזכרות להדיא בגמ' ולכו"ע הם להלכה.

בשו"ת חת"ס (יו"ד ס' ר"כ) ביאר את עניין השבועות כיצד השביע אותנו: אמרין שלהי כתובות ג' שבועות השביע הקב"ה את ישראל ומפיק להו מג' קראי השבעתי אתכם בנות ירושלים, והתם לא שלח נביא שדבר עם כל ישראל והשביעם, אלא אלו הפסוקים שנאמרו ברוה"ק לשלמה המלך ע"ה היא גופיה השבועה ושם כתיב השבעתי אתכם, ואיננו סיפור דברים שכבר השביעם, דאימתי השביעם וע"י מי, אע"כ היא גופיה שבועה היא אע"ג דכתיב השבעתי.

השבועות הובאו להלכה בדברי גדולי הראשונים ואחרונים: ברמב"ם איגרת תימן, רש"י כתובות מהדו"ק, בעלי התוס' עה"ת פ' יתרו, רמב"ן מאמר הגאולה, ר' בחיי פ' וישלח, ראב"ע שיה"ש, כפתור ופרח, אברבנאל, חרדים, של"ה, מגילת אסתר, ריב"ש, רשב"ש, מהר"ל בנצח ישראל, מהרש"א, פני יהושע, נוב"י, אהבת יהונתן, יעב"ץ, חת"ס, מעם לועז, אוה"ח, האלשיך, התיבנות, רי"ף בעין יעקב, מתנות כהונה, יפה קול, גר"א, פאת השולחן, מלבי"ם, אבני נזר, הגר"ש סלאנט, האדר"ת, הרוגאטשוב, ר' צדוק, משך-חכמה, מנחת אלעזר, הסטייפלר, ויואל-משה באריכות ועוד רבים. וגם המתנגדים למשיחי השקר טענו כי עוברים בזה על ג' השבועות כמבואר בדברי היעב"ץ ומהר"ם חאגיז וספר ציצת נובל צבי.

1. הרשב"ש היה מצאצאי הרמב"ן וכתב (שו"ת סימן ב') שאף שהיא מצוות עשה אך היא אינה מצוה כוללת לכל ישראל בגלות הזה והיא נמנעת משום איסור השבועות, ודאי ידע מה דעת זקנו הרמב"ן טוב יותר מאשר הרצי"ה, וכן רבנו בחיי תלמיד תלמידו של הרמב"ן כתב דאסור לנו להילחם באומות משום השבועות, והרשב"א תלמידו כתב דיש לנו לעמוד תחת רשות רומי עד שיראה ה' בעניינו ויגיע זמן הגאולה העתידה (פירושי הגדות חולין צא).

2. מה שכתב הרמב"ם שזה על דרך משל, אין הכוונה שהכל משל או אגדה ואין בזה איסור שהרי כתב שם בפירוש שהזהיר שלמה מלעשות כן וכתב לבני תימן שיקבלו עליהם השבועה ולא יעירו את האהבה, אלא זה על דרך משל כי אינה שבועה על-פי גדר ההלכה כיון שאינה חלה על הדורות הבאים, ונאמרה בלשון שבועה לומר שיש בזה עונש וענין חמור כמו שבועה (וי"מ), ובפשטות ניתן לומר שהמשל הוא בנות ירושלים והנמשל הוא עם ישראל.

ועי' ברמב"ן סה"מ שורש שני כתב "וכן הענין בכל מקום הנדרש להם בענין משל ומליצה יאמינו כי שניהם אמת פנימי וחיצוני".

הרמב"ם לא הביאו ביד החזקה כי אין דרכו להביא עונשים ותוכחות וכתב בהלכות מלכים שבפרשת נצבים כלולים כל ענייני הגאולה. ובהל' מלכים (סוף פרק ה') פסק שאסור לצאת מבבל, ולפירוש ההפלאה זה משום השבועה, ולפי זה יוצא שפסק להלכה את השבועות. ופסק כרב יהודה וגם לו יש את שאר השבועות, וכמו שכתב האבני נזר (י"ד תנ"ד אות נז, וסא).

3. זה סילוף, שהרי האבני נזר כתב בהמשך "ומה' אשאל עזר לעמוד על אגדה זו **כדי לעמוד על ההלכה התלויה בה**", ובהמשך התשובה דן בענין השבועות ופסק אותן להלכה – שאין חיוב לעלות רק כשמשיג רשות מהממשלה. (ולמרות שפסק כרמב"ן דיש מצוה בעליה הרי לא הזכיר כלל כיבוש א"י, שזה ודאי נגד השבועות).

4. הפני יהושע קרא לזה אגדה אך ודאי שיש כאן גם ענין להלכה ולמעשה, כמו שכתב בהמשך דבריו שם, הובא לעיל סעיף ט.1. (והעברית החדשה שיבשה את לשון הקודש, אגדה פירושה דברי מוסר ויראת שמים ולא כמו משמעותה המסולפת בעברית החדשה שהיא סיפורי בדים ומעשיות שלא היו).

5. מה שלא ביארו הפוסקים בזה כי הוא דבר שלא היה מצוי בזמנם, וכמו שכתב הטור (י"ד סי' של"ב) בדיני לקט שכחה ופאה שאינו רוצה להאריך בהם, וכן דיני ציבורי חמץ ומצה ואתא עכבר ושקיל (פסחים ט') השמיטם הרי"ף לפי שהם דברים שאינם מצויים, כמו שכתב הר"ן, והובאו לעיל הרבה ראשונים שהביאו את איסור השבועות (ומלבד זה הרי רוב הפוסקים לא כתבו שיש מצוה לדור בא"י וכל שכן לכבשה א"כ אין צורך לכתוב את איסור השבועות). בח"ח על התורה פ' שמיני ופ' דברים הביא את ענין השבועות וכתב שאסור להתגרות באומות.

6. ודאי שיש בשבועות הטלת איסור דאל"כ מדוע נענשו בני אפרים ומדוע הוזהרו בשיה"ש ובחז"ל "אם אתם מקיימין את השבועה מוטב ואם לא וכו'".

7. דברי האדמו"ר מאיזביצא הובאו לעיל סעיף ח.1 שם כתב שלא ידחקו את הקץ עד שיחפוץ ה' לקבצנו ודאי סבר שיש בזה ענין להלכה.

8. ההבנה הישרה של הגאון המשך-חכמה אשר כתב בפרשת ויחי על הפסוק "ואלקים פקד יפקד אתכם והעלה אתכם": **"הנה למדם כי לא יעלו כחומה עד בוא נביא מהשי"ת ויאמר פקד כו', וזה לימוד לדורות שלא יעלו מעצמן** ולא כמו שעשו בני אפרים שהקדימו הקץ". גם במכתב תלה זאת ברשיון האומות בועידת סן-רמו אם כן מוכח שהשבועות כן ענין להלכה, ועי' לעיל סעיף ח.2. ואם השבועות הם רק אגדה ופחדנות א"כ מדוע כתב המשך-חכמה שהם סרו רק בועידת סן רמו ולא קודם לכן?

◆ יג. "השבועות הינן גזירות אלקיות ולא איסור"

1. ודאי גזירה היא איסור וכן כתב המהר"ל בבאר הגולה (באר שביעי) "לא יבטלו גזירות ה' בכח שהיה זה נגד הגזירה", ובנצח ישראל (כ"ד) כתב מפורש "השביע אותם שלא ישנו בענין הגלות וכו' לא יהיו יוצאים ולא יהיו משנים בזה", וודאי יש בזה איסור דאל"כ מדוע היה צריך להשביע את ישראל "אם אתם מקיימים את השבועות מוטב וכו'" ומה שייך אזהרה ועונש אם אין כאן איסור אלא רק גזירה משמים? ולמה נענשו בני אפרים שהתעוררו קודם הקץ ומדוע סבר רב יהודה שאסור לעלות לארץ משום השבועה. וכל המצוות נקראו גזירות "שעושה מידותיו של הקב"ה רחמים ואינן אלא גזירות" (ברכות לג ב') כשם שקבלתם מלכותי כך קבלו גזירותי (מכילתא

דרשב"י פ' יתרו וילקוט שם), וודאי שיש בהם איסורים. וראה רא"ם פ' בשלח (טו, כו) שצוויי הקב"ה כולם מכונים גזירות, ובגור-אריה ורא"ם ריש פרשת חוקת שכל המצוות נקראו גזירות, והאריך בזה המהר"ל בתפארת ישראל פרק ו'.

והמהרש"א (כתובות ק"י ד"ה עובר) כתב דבבלה יובאו הוא לשון ציווי ולא נבואה על בני הגלות שלא יעלו, וכן האבנ"ז (י"ד תנ"ד אות מח) בשם ההפלאה כתב שאי אפשר לומר שהיה נבואה אלא ציווי ה' דאף אם יתנו להם רשות לא יוציאום משם (את הכלים) וכמו כן גם ישראל לא ילכו משם דמה לי כלי שרת מה לי ישראל.

2. אין סימן שבטלה הגזירה, גם בני אפרים יצאו ממצרים ואין זה סימן שבטלה הגזירה, ובאהבת יהונתן (פ' ויצא) פירש מה שאמרו חז"ל "לא נגאלו ישראל ממצרים אלא בשכר האמונה" דישאל יכלו לצאת ממצרים קודם זמנם ואולם מרים ניבאה שלא יעוררו את האהבה עד שיחפוץ הקב"ה לגאלם וישלח להם נביא ויוציאם ממקום החושך והאמינו בה' ולא יצאו ובשכר זה נגאלו (וכן הוא בש"ך עה"ת בהעלותך עה"פ ולפי העלות הענן), ועי' בסעיף ב' הרבה מקורות שהשבועות הן עד ביאת המשיח ואין זה תלוי אם יש אפשרות לעלות. וכי אם יש אפשרות לחלל שבת אז נאמר דבטל האיסור?

3. וכי רב יהודה היה אנוס לא לעלות לא"י ומדוע לא עלה כמו ר' זירא תלמידו, אלא היה אנוס ע"פ הדיבור, דאין אנו יכולים לקיים מצוות הכיבוש משום גזירת הגלות והשבועות ומפני חטאינו עד שיבוא נביא מה' וכמו שהיה בכל הגאולות הקודמות.

4. נבאר כעת האם עם ישראל וגדולי הדורות לא עלו לארץ מפני שהיו אנוסים:

בספר "עבודה תמה" (לתלמיד הגרע"א) הקשה על הדרישת ציון, אם אפשר להקריב קרבנות אף בזה"ז למה רפו ידי עם ה' זה קרוב לאלפיים שנה ולמה לא הקריבו קרבנות כל הזמן הארוך הזה, האם כל עדת ישראל ישגו ונעלם דבר מעיני כל העדה ומכל חכמי הדורות וכולם חשבו זה לנמנע ולאנוס עד אשר קמו רבני הצינונות ואליהם נגלו תעלומות חכמה מה שהיה נסתר מכל ישראל, האם בכל אותו הזמן הארוך היו שמדות וגזירות המלכות שלא לעלות לא"י ולכבשה, הלא ימים רבים לישראל ימי שלווה והשקט תחת מלכי חסד ורחמים אשר לא היו מפריעים אותם מעבודתם לעבוד את ה' ככל התורה והמצוה, ומדוע לא שלחו כל גדולי הדורות לכל תפוצות ישראל להתאסף ולעלות לא"י? ואדרבה רבים מהם אמרו לקבל עלינו עול הגלות למרות הסבל והצרות הקשות ולהמתין לביאת משיח צדקנו.

מדוע לא התעוררו לזה חסידי ישראל במצרים קודם שהתחיל השעבוד וגם אח"כ, הרי שבט לוי לא עבדו בפרך ויכלו להשתמט ולעלות לא"י וכ"ש אחרי הגזירות הקשות שסבלו, הלא תראה כאשר הלך אהרן לקראת משה המדברה לא נזכר שהיה צריך לברוח ולנוס בהחבא, ויעקב ויוסף מסרו לבניהם אלקים פקד יפקד אתכם והעלה אתכם וידעו כי אם יעשו שום דבר מדעת עצמם היא לא תצליח כאשר קרה לבני אפרים.

ובגלות בבל היה דניאל הראשון לשרי המלכות וביותר אחר הנס שנעשה לו התרומם עוד יותר, ומ"מ לא ניסה לדבר למלך להשיב שבות עמו, גם אחר שהגיע הקץ לפי חשבוננו לא עשה דבר

(לא הקים תנועת חובבי ציון וקופות קרן קיימת לרכישת אדמות) רק הירבה תפילה ותחנונים בצום ושק ואפר עד שעלו ע"פ הנביאים חגי וזכריה ומלאכי הוא עזרא בעלית זרובבל.

ומרדכי אשר היה משנה למלך אחשורוש מדוע לא שלח בכל המדינות שיקבצו כולם ויעלו לא"י, ורק מקצת העם עלו ושאר השבטים לא עלו כי לא רצו לדחוק את הקץ (כמש"כ הרמב"ן) וכי מי מנע מהם לעלות כמו שעלו מקצתם.

וכתב האברבנאל (מעייני הישועה מעין א' תמר א') כי זרובבל ומרדכי אחר שניסו לבנות את הבית שבו לבבל. וכן כתב היעב"ץ בהגהות ליבמות (פו ב') שכאשר נתבטל הבנין חזרו זרובבל ורוב העולים עמו לבבל. ומבואר בזה שלא חששו לאיסור היציאה מהארץ, או שהאיסור הוא רק בזמן הבית ולא היו אנוסים כלל, וכן המהרש"א (מגילה טז ב' ד"ה מעיקרא) כתב דכשראה מרדכי שנתבטל בנין ביהמ"ק בימי כורש חזר לשושן בימי אסתר, ובתרגום שני (אסתר ב,ו) איתא: ועל אודות אסתר הגלה מרדכי כי אמר טוב לי ללכת בגולה ואהיה אומן אסתר מהיות בא"י, וכן כתב המלבי"ם (ישעיה יא,א) ששב זרובבל לבבל.

ומתי היה להם שעת הכושר כבימי רבינו הקדוש אשר מלך רומי היה אוהבו אמיתי והיה שולח לו זהב בכל יום, והיה סיפק בידו לעשות ולמה לא שלח לקבץ נדחי ישראל ואיך העלים עיניו מענין כזה שכל תקנת בית ישראל תלוי בו? וכאשר אמר לו ר' חייא לרבי "בן אחי יורד לבבל" לא די שלא מיחה בם אלא חיזק את ידם לאמר יורה יורה ידן ידן, ואיך עצם עיניו במצוה חמורה השקולה כנגד כל המצוות שבתורה?

ובימי חכמי התלמוד דהיו רבים דסלקי ונחתו ומשכח שכיחי המכירים חתימות ידי העדים (גיטין ו') ואיך העלימו עין מזה רבותינו החסידים די בבבל אשר לאורם נלך תמיד, האם כל האמוראים היו אנוסים לא לבוא לא"י? הרי הרבה אמוראים יצאו מא"י בשביל סיבה קלה.

ורב אשי היה לו תורה וגדולה במקום אחד, ורב טביומי בנו אשר כל ימיו היה טוב לישראל ושלום אמת ועל כן נקרא שמו טביומי (מהרש"א ב"ב י"ב בשם ספר יוחסין) ומדוע לא פקדו לדורם ולדור שאחריהם שיקבצו ויעשו אגודה אחת לעלות לא"י? הקץ שבגמ' (ע"ז ט') הוא בשנת ד"א רל"ב והתלמוד נחתם אח"כ ואם כדבריהם שלא היה שום עון מעכב רק מה שלא עלו לא"י מדוע שתקו מזה כל גדולי הדורות? ובתחילת ימי רבנן סבוראי היה שמד בימי מלך פרס שגזרו שלא לקרות ק"ש ומדוע לא נועצו להימלט כולם לא"י? (ע"פ הפלס תרס"ה עמ' רד)

ובכל הדורות היו עולים לרגל לירושלים מהארצות הסמוכות וכמבואר במדרש שיהש"ר (ח,ט) אע"פ שחרב ביהמ"ק לא בטלו ישראל פעמי רגלים שלהם, ובנדרים כג א' ובהגהות מהר"ץ חיות, וכן כתב הר"ן (תענית ב' בדפי הרי"ף), ובכפתור ופרח (פ"ו) ושו"ת מהרי"ט (ח"א קלד), ורב האי גאון היה עולה כל שנה מבבל לירושלים בחג הסוכות ועמו קהל רב (ספר חסידים סי' תר"ל הוצאת מקיצי נרדמים), ומדוע לא נשארו בא"י, ומכל זה מוכח שלא היו אנוסים כלל, אלא סברו שאין שום חיוב לעלות לארץ ולדור בה.

ומה שכתב דהחומה היא שלטונות הגוים דבריו תמוהים מאוד, וכי שכח דברי הרמב"ן הידועים עה"פ ושממו עליה אויביכם שאין ארצנו מקבלת את אויבינו ומאז יצאנו ממנה לא קיבלה אומה ולשון (רמב"ן ויקרא כו,טז).

מפני חטאינו גלינו מארצנו ואין ישראל נגאלין אלא בתשובה. לא שלטונות הגויים מונעים מאיתנו לקיים מצוות ישוב א"י אלא החטאים "לו עמי שומע לי כמעט (ברגע קטן) אויביהם אכניע".

5. בימי כורש עלו על פי ציווי של נביא, ובזמן הזה אין לנו נביאים לדעת אם ה' מניח אותנו לשוב ואם נתבטלה גזירת הגלות. וכלל לא משמע מה שרצה להעמיס בדבריו של הריב"ש. ומה שכתב "מי שהגלם לא היה מניחם לשוב" כוונתו לקב"ה שגזר עלינו את הגלות, וא"י היתה שוממה מאדם ואעפ"כ לא עלו עד שציוו הנביאים לעלות.

6. המצווה נמנעת מן הכלל עד שיבוא נביא מה' וכמו שהיה בימי עזרא. על נשיאת אשה, למוד תורה ופרנסה אין גזירה משמיים המונעת אותם, ועי' חזו"א (מנחות סי' ל') דבזמן הגלות פקעה מצוות תמידין ולא מחמת אונס אלא זו בכלל גזירת הגלות וכדכתיב "ולא אריח בריח ניחוחכם" (ויקרא כ"ו). הנה המחבר נדחק בדברי הריב"ש והרשב"ש ופאת השולחן, אשר דבריהם ברורים.

7. פאת השולחן לא השווה את מצוות ישוב א"י לקרבנות. ומ"מ אנו מנועים מלהקריב קרבנות עד ביאת נביא מה'.

8. היכן הנביא שהודיע על ביטול השבועה? משיח בן גוריון?

הקב"ה נוצר חסד למי ששומר את השכינה בגלות שלא לדחוק את הקץ אלא להמתין שיתבשל הפרי שהוא מעורר את רצון ה' לקראתם וגילוי יחוד ה' ומה שהיה צרה יהפוך לרצה (תקטו תפילות לרמח"ל, תפילה שצ"ד).
צריך להמתין שלא לעורר אהבה עד שיתגלה בעולם שנאמר בו אם תעירו ואם תעוררו וכו' עד שתחפץ, מיד שזה יתעורר הרי כל התיקונים מצליחים ביד מלך המשיח שנא' בו וחפץ ה' בידו יצליח וכו' אם תעירו עד שתחפץ ודאי (שם ק"י).